

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УНІВЕРСИТЕТ МИТНОЇ СПРАВИ ТА ФІНАНСІВ

Факультет управління

Кафедра публічного управління та митного адміністрування

Кваліфікаційна робота

на здобуття освітнього ступеня магістр

за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування»

за темою: «Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні та його адаптація до міжнародних стандартів»

Виконала: студентка групи ПУ23-1м
Спеціальність 281 " Публічне управління та адміністрування " Пометун Д.В.

Керівник: д-р держ.упр.,
проф. Борисенко О.П.

Рецензент:
професор кафедри економіки та економічної безпеки Університету митної справи та фінансів,
д.держ.упр., професор О.Ю. Бобровська

Дніпро – 2024

АНОТАЦІЯ

Пометун Д.В. Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні та його адаптація до міжнародних стандартів

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістр за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування». Університет митної справи та фінансів, Дніпро, 2024.

Робота присвячена актуальному питанню, а саме державному регулюванню ЗЕД та його адаптації до міжнародного законодавства, різниця в законодавствах України та міжнародному, стану державного регулюванню ЗЕД в Україні на сьогодні.

В роботі досліджується державне регулювання ЗЕД, його понятійно-термінологічна характеристика, цілі, завдання, принципи, а також інструменти. Також досліджено стан державного регулювання ЗЕД в Україні та міжнародні стандарти, законодавство державного регулювання ЗЕД, інститути регулювання, міжнародні стандарти та тенденції в регулюванні ЗЕД. Проаналізовані сучасні підходи державного регулювання ЗЕД до міжнародного законодавства, а також різниця в законодавствах регулювання ЗЕД міжнародного та України.

Ключові слова: зовнішньоекономічна діяльність, державне регулювання ЗЕД, міжнародні стандарти регулювання ЗЕД, законодавство регулювання ЗЕД.

SUMMARY

Pometun D.V. State regulation of foreign economic activity in Ukraine and its adaptation to international standards

Qualification work for the Master's degree in the specialty 281 "Public Administration". University of Customs and Finance, Dnipro, 2024.

This study is dedicated to the topical issue of, namely, state regulation of foreign economic activity and its adaptation to international legislation, the difference in Ukrainian and international legislation, the state of state regulation of foreign economic activity in Ukraine today.

The work examines state regulation of foreign economic activity, its conceptual and terminological characteristics, goals, objectives, principles, and instruments. The state of state regulation of foreign economic activity in Ukraine and international standards, legislation on state regulation of foreign economic activity, regulatory institutions, international standards, and trends in the regulation of foreign economic activity are also examined. Modern approaches to state regulation of foreign economic activity to international legislation are analyzed, as well as the difference in the legislation on regulation of foreign economic activity between international and Ukrainian legislation.

.Keywords: Foreign economic activity, state regulation of foreign economic activity, international standards for regulating foreign economic activity, legislation for regulating foreign economic activity.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ	4
ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРИТИЧНІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕД	8
1.1. Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності: понятійно-термінологічна характеристика	8
1.2. Цілі, принципи та завдання державного регулювання ЗЕД	20
1.3. Інструменти державного регулювання ЗЕД	24
РОЗДІЛ 2. СТАН ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕД В УКРАЇНІ ТА МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ	29
2.1. Законодавство щодо державного регулювання ЗЕД	29
2.2. Інститути державного регулювання ЗЕД	31
2.3. Міжнародні стандарти та тенденції в регулюванні ЗЕД	35
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ АДАПТАЦІЇ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕД ДО МІЖНАРОДНОГО ЗАКОНОДАВСТВА	39
3.1. Різниця в законодавствах регулювання ЗЕД України та міжнародного законодавства	39
3.2. Сучасні підходи адаптації державного регулювання ЗЕД до міжнародного законодавства	49
ВИСНОВКИ	57
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	62

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ЗЕД – Зовнішньоекономічна діяльність

ВРУ - Верховна Рада України

КМУ – Кабінет Міністрів України

ООН – Організація Об'єднаних Націй

НБУ – Національний Банк України

СОТ – Світова організація торгівлі

ГААТ – Генеральна угода з тарифів та торгівлі

ЄС – Європейський союз

ЕКОСОР Економічна та соціальна рада Організації Об'єднаних Націй

УПС – Угода про Партнерство та співробітництво

УНІДРУА - Міжнародний інститут з уніфікації приватного права

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Через те, що Україна взяла курс на Євроінтеграцію, вона повинна адаптувати державне регулювання ЗЕД до міжнародного законодавства. При тому, щоб досягти цієї мети, потрібно щоб пройшло велика кількість часу. Але час є обмеженим, так як рішення потрібно вже зараз, але через те що громадяни не бажають змінюватися, його складно знайти.

До мети в державному регулюванні ЗЕД відносять:

- забезпечення збалансованості економіки та рівноваги внутрішнього ринку України;
- стимулювання прогресивних структурних змін в економіці, в тому числі зовнішньоекономічних зв'язків суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності України;
- створення найбільш сприятливих умов для залучення економіки України в систему світового поділу праці та її наближення до ринкових структур розвинутих зарубіжних країн [1].

На сьогоднішній день, для України є одним із важливіших завдань сформулювати та реалізувати таке державне регулювання ЗЕД, яке змогло б вирішити самі важливі проблеми з економікою України. Але якою б сильною не було б державне регулювання ЗЕД, потрібно розуміти що її завжди потрібно покращувати.

Аналіз публікацій за тематикою дослідження. У ході роботи було досліджено багато наукових праць вчених, що займалися дослідженням питання державного регулювання ЗЕД та його адаптацією до міжнародних стандартів. Наприклад, були проаналізовані роботи таких вчених, як: М. І. Дідківський, О.П. Гребельник, В.Л. Абрамов, Б.М. Одягайло. Також було проаналізовано декілька законів, які пов'язані з темою дипломної роботи.

Мета та завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є систематизація теоретико-методичних підходів до державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні та адаптації до міжнародних стандартів.

Для того, щоб досягти мети треба вирішити низьку завдань, а саме:

- Визначити понятійно-термінологічну характеристику державного регулювання ЗЕД;
- зв'язувати цілі принципи та завдання державного регулювання ЗЕД;
- визначати інструменти державного регулювання ЗЕД;
- дослідити законодавство щодо державного регулювання ЗЕД;
- визначити інститути державного регулювання ЗЕД;
- проаналізувати міжнародні стандарти та тенденції державного регулювання ЗЕД;
- визначити різницю в законодавствах регулювання ЗЕД України та міжнародного;
- дослідити сучасні підходи адаптації державного регулювання ЗЕД до міжнародних законодавств.

Об'єктом дослідження є державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні.

Предметом дослідження є державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні та його адаптація до міжнародних стандартів.

Методи дослідження. У дослідженні були використанні загальнонаукові методи дослідження. Діалектичний – завдяки йому було визначено зміст та структуру дипломної роботи; метод класифікації та порівняння дозволив дослідити та проаналізувати різницю в законодавствах України та міжнародного стосовно державного регулювання ЗЕД (підпункт 3.1.); також був використаний теоретичний метод, завдяки ньому було пояснено поняття державного регулювання ЗЕД та зовнішньоекономічної

діяльності в цілому (підпункт 1.1., 1.2., 1.3), а також проаналізували сучасні підходи для адаптації регулювання ЗЕД до міжнародних законодавств (підпункт 3.2.); також було використано спостереження (підпункт 2.1., 2.2., 2.3); а також графічні та візуальні методи.

Структура та обсяг дипломної роботи. В структуру дипломної роботи входить вступ, три розділи, що містять вісім підрозділів та висновків. Список використаних джерел містить 31 найменувань. Робота містить 2 таблиці та 7 рисунків. Повний обсяг роботи становить 65 сторінок, основна частина з яких – 61 сторінки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРИТИЧНІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕД

1.1 Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності: понятійно-термінологічна характеристика

На даний момент зовнішньо економічна діяльність є одним з важливих чинників для покращення соціально-економічного зростання. Майже всі галузі економіки в розвинутих країнах приймають участь в зовнішньоекономічній діяльності, яка в свою чергу сприяє національним інтересам та безпеці державам.

Зовнішньоекономічна діяльність - діяльність суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності, а також діяльність державних замовників з оборонного замовлення у випадках, визначених законами України, побудована на взаємовідносинах між ними, що має місце як на території України, так і за її межами.[2]

Види зовнішньоекономічної діяльності:

- зовнішня торгівля;
- фінансово-кредитні операції;
- підприємницька діяльність;
- науково-технічна кооперація з іноземними підприємцями та надання їм різноманітних послуг.[3]

Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності – це система заходів, що застосовуються в межах складових зовнішньоекономічної політики держави стосовно різнохарактерних операцій суб'єктів господарювання на зовнішньому ринку, спрямованих на підтримку зовнішньоекономічних зв'язків та ефективної участі країни в процесах міжнародного поділу праці відповідно до національних інтересів.[4]

Саме одним режимом нетарифного регулювання є правовий режим на території України для іноземних суб'єктів господарювання.

Згідно статті 7 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» існують режими для іноземних суб'єктів господарської діяльності, а саме:

- національний режим, який означає, що іноземні суб'єкти господарської діяльності мають обсяг прав та обов'язків не менший, ніж суб'єкти господарської діяльності України. Національний режим застосовується щодо всіх видів господарської діяльності іноземних суб'єктів цієї діяльності, пов'язаної з їх інвестиціями на території України, а також щодо експортно-імпортних операцій іноземних суб'єктів господарської діяльності тих країн, які входять разом з Україною до економічних союзів;

- режим найбільшого сприяння, який означає, що іноземні суб'єкти господарської діяльності мають обсяг прав, преференцій та пільг щодо мит, податків та зборів, якими користується та/або буде користуватися іноземний суб'єкт господарської діяльності будь-якої іншої держави, якій надано згаданий режим, за винятком випадків, коли зазначені мита, податки, збори та пільги по них встановлюються в рамках спеціального режиму, визначеного нижче. Режим найбільшого сприяння надається на основі взаємної угоди суб'єктам господарської діяльності інших держав згідно з відповідними договорами України та застосовується у сфері зовнішньої торгівлі;

- спеціальний режим, який застосовується до територій спеціальних економічних зон згідно із статтею 24 цього Закону, а також до територій митних союзів, до яких входить Україна, і в разі встановлення будь-якого спеціального режиму згідно з міжнародними договорами за участю України відповідно до статті 25 цього Закону.[5]

Саме через реалізацію та розробку зовнішньоекономічної політики здійснюється реалізація зовнішньоекономічної діяльності.

Таблиця 1.1

Визначення зовнішньоекономічної політики різними авторами

Автор	Визначення
М. І. Дідківський	у своєму визначенні пов'язує зовнішньоекономічні зв'язки з зовнішньоекономічною політикою, яку, у свою чергу, він вважає своєрідним “політичним оформленням” зазначених зв'язків
О. П. Гребельник	зовнішньоекономічна політика являє собою сукупність державних заходів цілеспрямованого характеру стосовно реалізації економічного потенціалу держави на рівні зовнішнього ринку, а також відносно задоволення вітчизняних потреб за рахунок товарів та послуг закордонних виробників
В. Л. Абрамов	зовнішньоекономічною політикою держави доцільно розуміти її цілеспрямовану діяльність щодо визначення режиму регулювання зовнішньоекономічних зв'язків та оптимізації участі країни в процесах поділу праці на міжнародному рівні
Б. М. Одягайло	пропонує розглядати міжнародну торговельну політику в якості цілеспрямованого впливу держави на відносини торговельного характеру з іншим країнами

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність», зовнішньоекономічна діяльність це діяльність суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності, а також діяльність державних замовників з оборонного замовлення у випадках, визначених законами України, побудована на взаємовідносинах між ними, що має місце як на території України, так і за її межами.

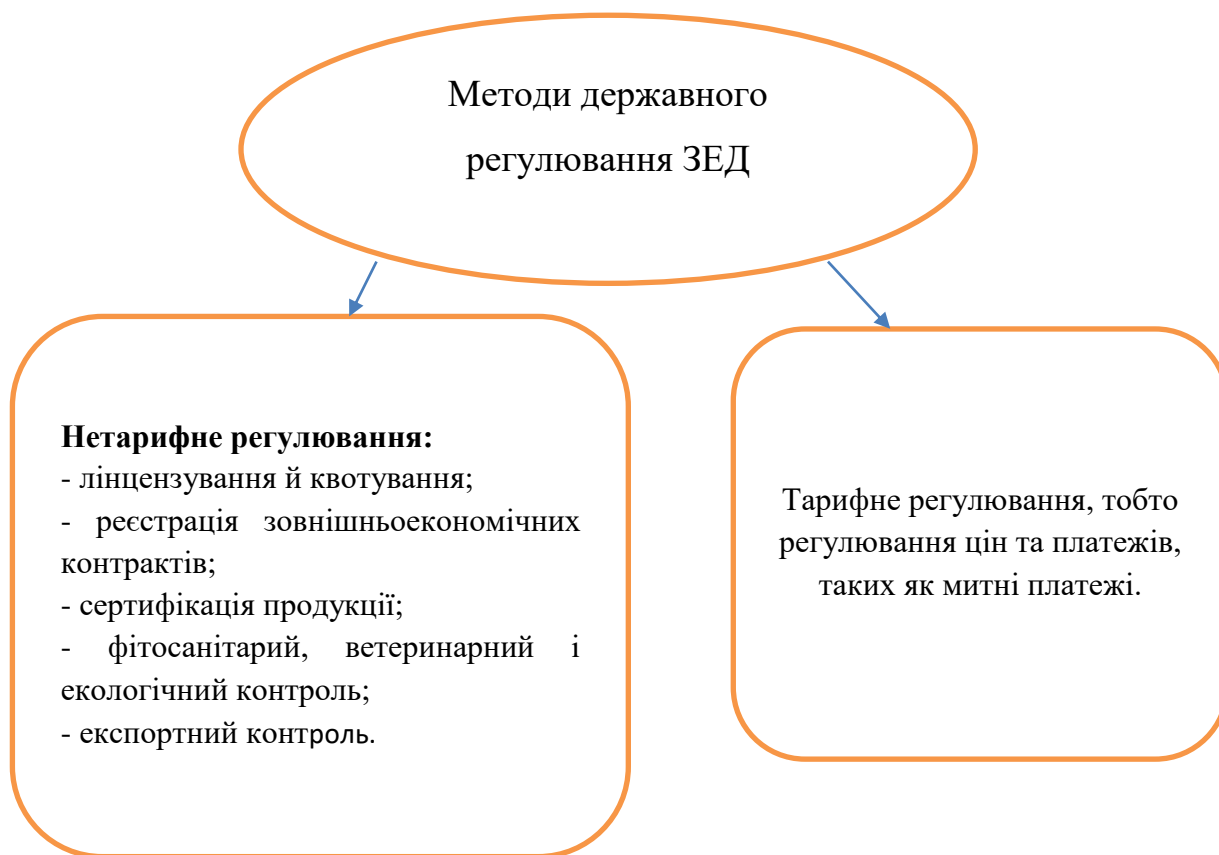

Рис 1.1 Методи державного регулювання ЗЕД

Крім вище двох основних методів державного регулювання ЗЕД також є комплексний метод. Він складається як і з тарифного, так і з нетарифного регулювань.

Згідно з чинним законодавством суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності в Україні є:

- фізичні особи - громадяни України, іноземні громадяни та особи без громадянства, які мають цивільну правоздатність і дієздатність згідно з законами України і постійно проживають на території України;

- юридичні особи, зареєстровані як такі в Україні і які мають постійне місцезнаходження на території України (підприємства, організації та об'єднання всіх видів, включаючи акціонерні та інші види господарських товариств, асоціації, спілки, концерни, консорціуми, торговельні дома,

посередницькі та консультаційні фірми, кооперативи, кредитно-фінансові установи, міжнародні об'єднання, організації та інші), в тому числі юридичні особи, майно та/або капітал яких є повністю у власності іноземних суб'єктів господарської діяльності;

- об'єднання фізичних, юридичних, фізичних і юридичних осіб, які не є юридичними особами згідно з законами України, але які мають постійне місцезнаходження на території України і яким цивільно-правовими законами України не заборонено здійснювати господарську діяльність;

- структурні одиниці іноземних суб'єктів господарської діяльності, які не є юридичними особами згідно з законами України (філії, відділення, тощо), але мають постійне місцезнаходження на території України;

- спільні підприємства за участю суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності, зареєстровані як такі в Україні і які мають постійне місцезнаходження на території України;

- державні замовники у сфері оборони;

- інші суб'єкти господарської діяльності, передбачені законами України.[6]

Щоб створити певні умови та механізми для розвитку відносин між суб'єктами господарювання, необхідно поєднати законодавчий вплив на експортно-імпортну діяльність підприємств та економічні важелі.

Також в законі «Про зовнішньоекономічну діяльність» можливо визначити мету ЗЕД, а саме в ст. 7:

- забезпечення збалансованості економіки та рівноваги внутрішнього ринку України;

- стимулювання прогресивних структурних змін в економіці, в тому числі зовнішньоекономічних зв'язків суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності України;

- створення найбільш сприятливих умов для залучення економіки України в систему світового поділу праці та її наближення до ринкових структур розвинутих зарубіжних країн.[7]

Об'єктивні підстави регулювання зовнішньоекономічної діяльності полягають у потребі вирішення конфліктів між інтересами суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та публічними інтересами шляхом встановлення правових норм. Головною метою регулювання є забезпечення балансу між цими інтересами для досягнення загального добробуту та сталого розвитку.[8]

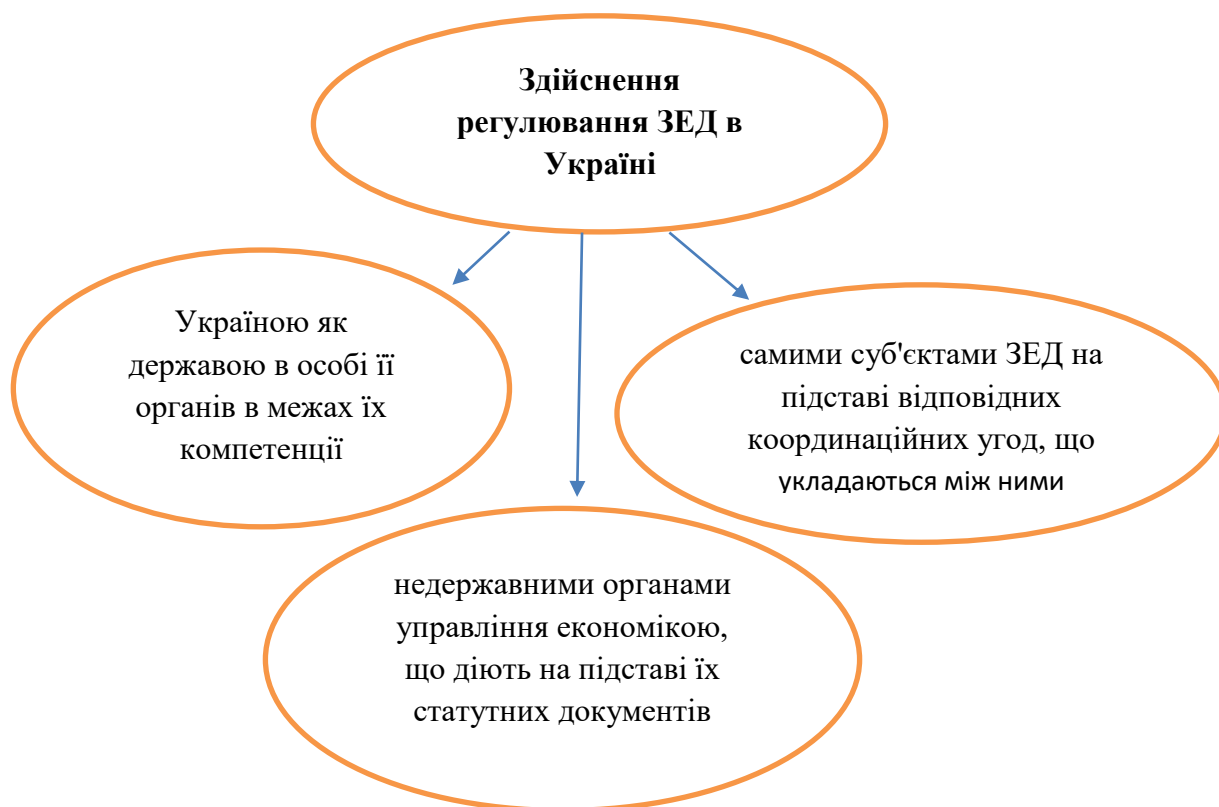

Рис. 1.2 Здійснення регулювання ЗЕД в Україні

Саме економічні, правові та адміністративні методи є основними методами зовнішньоекономічної діяльності.

Квотування та ліцензування експорту та імпорту – це адміністративні методи регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Дозвіл на ввіз іноземних товарів, але лише певної кількості та певний період часу, являється квотуванням. Ліцензування – це коли імпортер або експортер повинен отримати від державного органу спеціальний дозвіл на ввіз або вивіз товару, тобто ліцензію.

Органи державної та місцевої влад немає права втручатися в діяльність суб'єктів ЗЕД окрім випадків передбачених законом.

Квотування та ліцензування експорту та імпорту вводяться Україною, згідно ст. 16. Закону України “Про зовнішньоекономічну діяльність “ в таких випадках:

1) у разі різкого погіршення розрахункового балансу України, якщо негативне сальдо його перевищує на відповідну дату 25% від загальної суми валютних вимог України;

2) у разі досягнення встановленого Верховною Радою України рівня зовнішньої заборгованості;

3) у разі значного порушення рівноваги по певних товарах на внутрішньому ринку України(особливо по сільськогосподарській продукції, продуктам рибальства, продукції харчової промисловості і промисловим товарам народного споживання першої необхідності);

4) при необхідності забезпечити певні пропорції між імпортною і вітчизняною сировиною у виробництві; при необхідності здійснення заходів у відповідь на дискримінаційні дії інших держав;

5) при порушенні суб'єктом зовнішньоекономічної діяльності, правових норм цієї діяльності, встановлених цим Законом(вводиться як санкція режим ліцензування);

б) відповідно до міжнародних торгових угод, які укладає або до яких приєднується Україна(вводиться режим квотування).[9]

Таблиця 1.2

Види експортних (імпортних) ліцензій

Вид	Поняття
Ліцензія генеральна	відкритий дозвіл на експортні(імпортні) операції по певному товару(товарам) і/або з певною країною(групою країн) впродовж періоду дії режиму ліцензування по цьому товару(товарам)
Ліцензія разова (індивідуальна)	разовий дозвіл, що має іменний характер і видаване для здійснення кожної окремої операції конкретним суб'єктом ЗЕД на період не менш того, який є необхідним для здійснення експортної(імпортною) операції
Ліцензія відкрита(індивідуальна)	дозвіл на експорт(імпорт) товару впродовж певного періоду часу(але не менше одного місяця) з визначенням його загального об'єму
Ліцензія антидемпінгова	належним чином оформлене право на імпорт в Україну впродовж встановленого часу певного товару(товарів), який є об'єктом антидемпінгового розслідування і/або антидемпінгових заходів
Ліцензія компенсаційна	належним чином оформлене право на імпорт в Україну в течію встановлене терміну певного товару(товарів), який є об'єктом антисубсидійного розслідування і/або компенсаційних заходів
Ліцензія спеціальна	належним чином оформлений. Право на імпорт в Україну впродовж встановленого терміну певного товару(товарів), який є об'єктом спеціального розслідування і/або спеціальних заходів

Будь якому виду товару може встановитися тільки один вид ліцензії.

Квотування встановлюється тільки якщо товару надали режим видачі саме індивідуальний, але загальний об'єм експорту(імпорту) не повинен перевищувати встановлену квоту, а саме її об'єм.

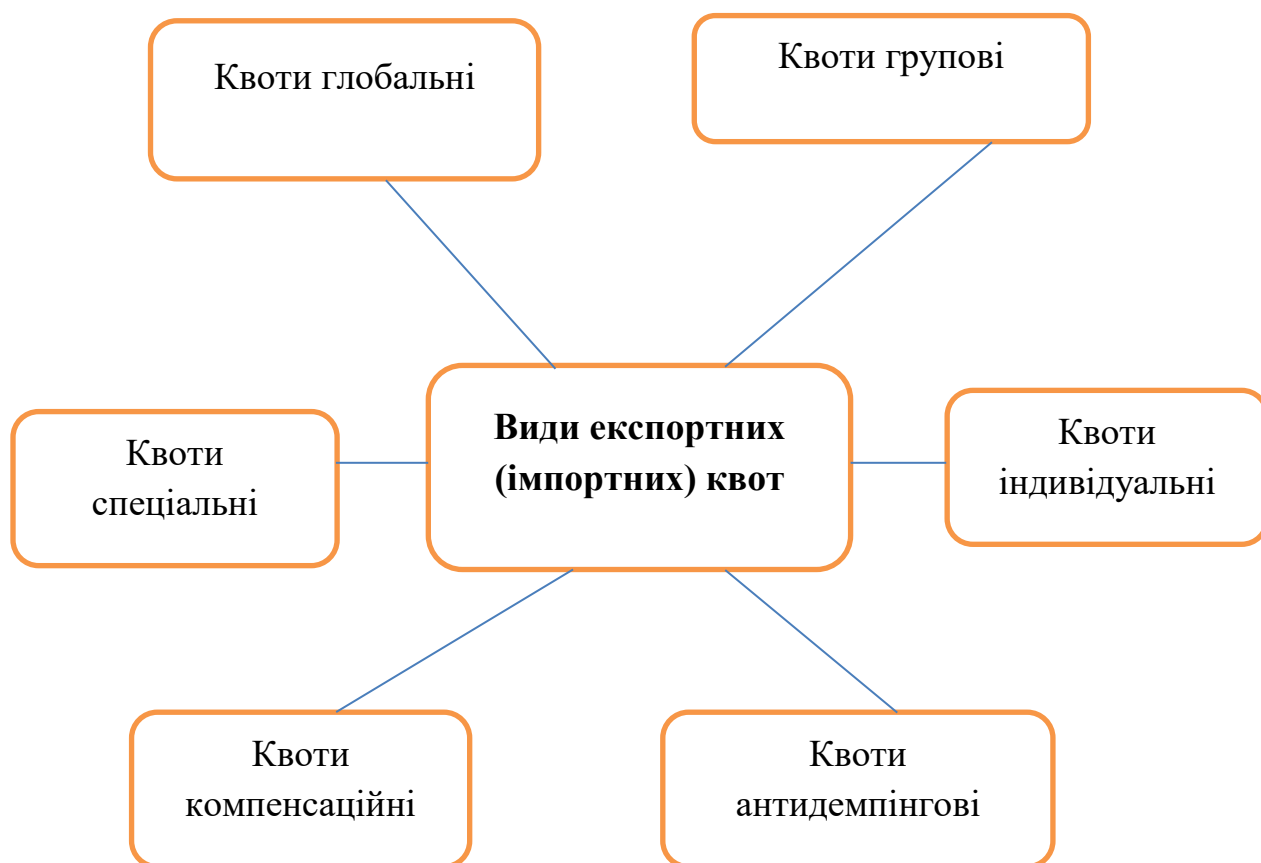

Рис 1.3 Види експортних (імпортних) квот

В Україні як показано на схемі вище діють 6 видів квот:

- Квоти (контингенти) глобальні – їх встановлюють на товари у яких не визначено країни куди експортують, або звідки імпортують.
- Квоти(контингенти) групові – їх встановлюють на товари у яких визначено країни куди експортують, або звідки імпортують.
- Квоти(контингенти) індивідуальні – їх встановлюють на товари у яких відомо з якої країни вони можуть експортуватися або імпортуватися.
- Квоти антидемпінгові – їх встановлюють на граничний об'єм імпорту в Україні певного товару, який дозволено імпортувати в Україну в

встановлений термін, а також в натуральних або вартісних одиницях виміру. Також такі товари є об'єктом антидемпінгового розслідування і антидемпінгових заходів.

– Квоти компенсаційні – їх також встановлюють на граничний об'єм імпорту в Україні, але такі товари є об'єктом не антидемпінгового розслідування і антидемпінгових заходів, а антисубсидійного розслідування і/або компенсаційних заходів.

– Квоти спеціальні – такі квоти встановлюють на товари, які є об'єктом спеціального розслідування і/або спеціальних заходів.[9]

На даний момент більш переважно застосовується економічний метод. В свою чергу мита поділяються на фіскальні та протекціоністські. Фіскальним митом забезпечуються надходження у бюджет, вони охоплюють малу групу товарів та є невеликими. Для того, щоб захистити національного виробника від іноземного конкурента використовуються протекціоністські.

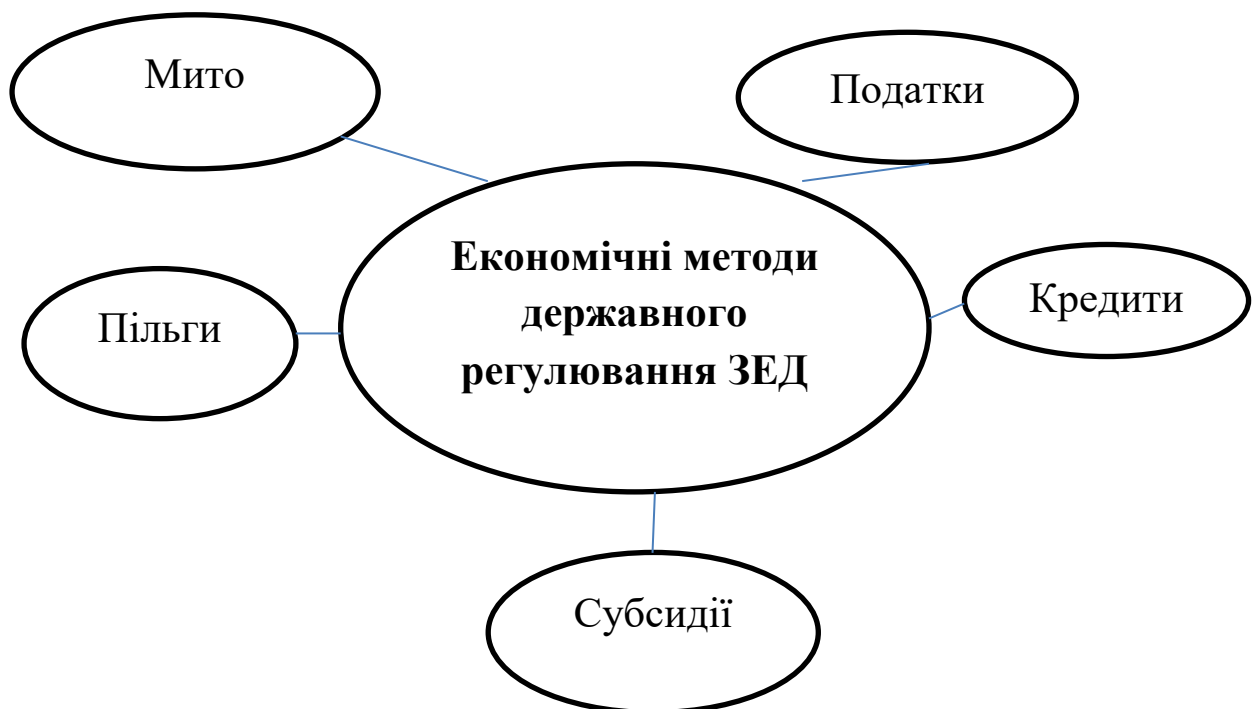

Рис 1.4 Економічні методи державного регулювання ЗЕД

Правові методи регулювання зовнішньоекономічної діяльності ґрунтуються на законодавчих актів та декретів КМУ, які регулюють ЗЕД. До

таких входять: Закон України "Про зовнішньоекономічну діяльність", Закон України "Про державне мито", декрети "Про оподаткування бартерних (товарообмінних) операцій в галузі зовнішньоекономічної діяльності", "Про встановлення спеціального режиму експорту окремих видів товарів", "Про акцизний збір", "Про порядок обкладання митом предметів, які ввозяться (пересилаються) громадянами в Україну", "Про квотування і ліцензування експорту товарів (робіт і послуг)", "Про єдиний митний тариф України".

Основною складовою організаційно-економічного механізму державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності є методи регулювання, які можна поділити на чотири групи.

До першої групи належать засоби організаційно адміністративного характеру або(адміністративні), які стосуються реєстрації учасників зовнішньоекономічної діяльності та реєстрації зовнішньоекономічних операцій, вимог щодо наявності, оформлення та ведення документації в галузі зовнішньоекономічної діяльності, ліцензування та заборони здійснення зовнішньоекономічної діяльності.

До другої групи відносять економічні засоби, які забезпечують ефективне здійснення регулятивних функцій держави. Відповідно до другої групи розрізняють:

Митне регулювання передбачає введення певних видів мит та розглядає і надає детальну характеристику дії таких митних режимів, як:

- випуск для вільного обігу;
- реімпорт;
- транзит;
- митний склад;
- вільний склад, магазин безмитної торгівлі;
- переробка на митній території;
- переробка під митним наглядом;
- тимчасове ввезення (вивезення);
- вільна митна зона;

- переробка поза митною територією;
- експорт;
- реекспорт;
- знищення;
- відмова на користь держави.

2) Податкова політика включає заходи зі стимулювання експортоорієнтованих та імпортозаміщуючих галузей економіки за допомогою податкових пільг, податкових канікул, диференціації податкових ставок тощо.

3) Валютно-фінансове регулювання спрямоване на регулювання міжнародних розрахунків за зовнішньоекономічними операціями, кредитування зовнішньоекономічних операцій, порядку здійснення операцій з валютою та валютними цінностями з метою врівноваження платіжного балансу країни, зміни структури імпорту або його обмеження, концентрації валютних ресурсів у держави.

4) Регулювання руху капіталу — комплекс заходів для залучення і використання іноземних інвестицій на території держави та регулювання вивозу інвестицій закордон. Воно стосується таких аспектів руху капіталу, як:

- визначення іноземного інвестора, видів і форм іноземних інвестицій;
- участі у власності;
- репатріації прибутку;
- вимог до результатів діяльності та гарантій щодо прав іноземного інвестора;
- системи інвестиційних пільг та обмежень.

5) Система регулювання цін спрямована на досягнення стабілізації цін, уникнення їх різких коливань, підтримки цін на рівні, який дозволяє суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності вести розширене відтворення, регулювання обсягів та структури виробництва. Вона передбачає

запровадження верхніх і нижніх меж коливання цін, введення індикативних та умовних цін, здійснення товарних інтервенцій.

б) Норми і нормативи - встановлення обов'язкових для виконання юридичних норм (правил) поведінки суб'єктів ЗЕД.

До третьої групи методів відносять фінансові засоби регулювання зовнішньоекономічної діяльності, до якої входять засоби, які спрямовані на здійснення внутрішніх цілеспрямованих і контрольованих заходів у національній економіці країни: підтримка цін і доходів виробників, зниження витрат виробників та заходи структурної політики.

До четвертої групи належать заходи протекціоністської групи, які дають змогу захистити виробників від впливу зовнішніх умов, передусім, від імпорту аналогічної продукції з інших країн.

1.2 Цілі, принципи та завдання державного регулювання ЗЕД в Україні

Головними цілями державного регулювання ЗЕД є:

- забезпечення збалансованості економіки та рівноваги внутрішнього ринку країни;
- стимулювання прогресивних структур змін в економіці;
- створення найбільш сприятливих умов для залучення національної економіки в систему світового поділу праці;
- наближення до ринкових структур розвинутих зарубіжних країн.[1]

Державне регулювання ЗЕД повинно забезпечити законні інтереси суб'єктів ЗЕД та захист економічних інтересів України; створення таких умов, щоб суб'єкти ЗЕД могли розвиватися незалежно від форми власності та у всіх видів підприємницької діяльності; розвиток конкуренції та ліквідацію монополії.

Оподаткування суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності України здійснюється за такими принципами:

- Україна самостійно встановлює і скасовує податки і пільги для суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності України;
- ставки податків встановлюються і скасовуються Верховною Радою України за поданням Кабінету Міністрів України;
- рівень оподаткування встановлюється виходячи з необхідності досягнення та підтримання самоокупності і самофінансування суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та з метою бездефіцитності платіжного балансу України;
- стабільність кількості видів і розмір податків гарантуються державою на строк не менш як 5 років;
- забороняється встановлювати інші податки, крім тих, що затверджені Верховною Радою України;
- ставки податків є однаковими для всіх суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та визначаються за товарною ознакою: для одного і того ж товару діє єдина ставка податку;
- заохочення експорту готової продукції.[1]

В Законі України «Про зовнішню економічну діяльність», а саме в ст. 2 є такі принципи.

Суб'єкти господарської діяльності України та іноземні суб'єкти господарської діяльності при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності керуються такими принципами:

Принципом суверенітету народу України у здійсненні зовнішньоекономічної діяльності, що полягає у:

- виключному праві народу України самостійно та незалежно здійснювати зовнішньоекономічну діяльність на території України, керуючись законами, що діють на території України;
- обов'язку України неухильно виконувати всі договори і зобов'язання України в галузі міжнародних економічних відносин;

Принципом свободи зовнішньоекономічного підприємництва, що полягає у:

- праві суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності добровільно вступати у зовнішньоекономічні зв'язки;

- праві суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності здійснювати її в будь-яких формах, які прямо не заборонені чинними законами України;

- обов'язку додержувати при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності порядку, встановленого законами України;

- виключному праві власності суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності на всі одержані ними результати зовнішньоекономічної діяльності;

Принципом юридичної рівності і недискримінації, що полягає у:

- рівності перед законом всіх суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, незалежно від форм власності, в тому числі держави, при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності;

- забороні будь-яких, крім передбачених цим Законом, дій держави, результатом яких є обмеження прав і дискримінація суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, а також іноземних суб'єктів господарської діяльності за формами власності, місцем розташування та іншими ознаками;

- неприпустимості обмежувальної діяльності з боку будь-яких її суб'єктів, крім випадків, передбачених цим Законом;

Принципом верховенства закону, що полягає у:

- регулюванні зовнішньоекономічної діяльності тільки законами України;

- забороні застосування підзаконних актів та актів управління місцевих органів, що у будь-який спосіб створюють для суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності умови менш сприятливі, ніж ті, які встановлені законами України;

Принципом захисту інтересів суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, який полягає у тому, що Україна як держава:

- забезпечує рівний захист інтересів всіх суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та іноземних суб'єктів господарської діяльності на її території згідно з законами України;

- здійснює рівний захист всіх суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності України за межами України згідно з нормами міжнародного права;
- здійснює захист державних інтересів України як на її території, так і за її межами лише відповідно до законів України, умов підписаних нею міжнародних договорів та норм міжнародного права;[10]

Принципом еквівалентності обміну, неприпустимості демпінгу при ввезенні та вивезенні товарів.

Саме принципами державного регулювання ЗЕД являється відповідність економічній безпеці та національним інтересам держави; сприйняття до уваги особливостей поділу праці в сьогоденних умовах глобалізації, а також розвитку світової економіки; створення моделі зовнішньоекономічного розвитку з орієнтацією на процеси європейської організації; відкритість української економіки до стандартів і критеріїв міжнародних масштабів; встановлення рівноправності в організації відносин з іншими країнами; виробництво експортних товарів та послуг, а також їх конкурентоспроможність.

При цьому також виділяють ще п'ять принципів при формуванні системи державного регулювання ЗЕД:

1) розумної достатності полягає в тому, що органи державного регулювання ЗЕД повинні визначити для кожного з інструментів ту межу, за якою подальший приріст обмежень призводить до побічних наслідків таких, як відчутні економічні перекоси і викривлення, зниження стимулів до ефективної зовнішньоторговельної діяльності, зміщення активності у сфері тіньової економіки;

2) селективності й доповнення - жоден з інструментів регулювання не може вирішувати водночас велику кількість завдань; зазвичай він вибірково впливає на окремі сектори, тому комплексний регулюючий ефект може досягатися лише в результаті раціональної комбінації ряду форм і методів регулювання;

3) простоти та компактності – уряд країни повинен уникати надто складних, заплутаних, неоднозначних регулятивних комплексів тому, що такі комплекси створюють додатковий ефект невизначеності, придушують економічну та зовнішньоекономічну діяльність, сприяють процвітанню корупції;

4) не протиріччя – різноманітні регулятивні інструменти не повинні суперечити один одному, інакше їх дія взаємно нейтралізується, а негативні побічні ефекти взаємно посилюються;

5) прогресуючого адміністративного регулювання – перехід від адміністративних інструментів регулювання до економічних, що забезпечує певний ступінь свободи суб'єктам зовнішньоторговельної діяльності

Завданням державного регулювання ЗЕД з одного боку являється збільшення зовнішньоторговельного обороту, тоді як з іншого – контролювати діяльність кожного суб'єкта ЗЕД та запобігати незаконному потоку валютних цінностей в інші держави.

1.3 Інструменти державного регулювання ЗЕД

Ембарго, митні тарифи, валютні обмеження, регулювання валютних курсів, надання пільгових експортних кредитів, податкові пільги, демпінгова політика, субсидія та інше – все це є інструментами впливу держави на зовнішньоекономічну діяльність.[11]

На даний момент в Україні діє тільки один митний тариф, а саме ставка митного тарифу. Ставки митного податку – це податки, які збирають у разі коли товар перетнув митний кордон. Найбільш поширеним є дворівневий тариф, який зазначає мінімальні та максимальні ставки.

Також митні тарифи також можуть бути: простими (тобто незалежно від країни походження має єдину ставку) та складними (тобто залежно від країни походження може встановитися дві або більше ставок).

Основним елементом митного тарифу являється мито.

Митом являється податок чи грошовий збір, який стягує держава при перетині кордону товару, цінностей та власності.

Митне регулювання ЗЕД здійснюється лише відповідно з Законом України про митне регулювання єдиним митним тарифом. Накладають мито на товари, що ввозяться або ж вивозяться за межі митної території України. КМУ визначають ставки вивізного мита та перелік товарів які підпадають до накладання такого мита та вивозяться за межі митної території країни. Тоді як товари, які ввозяться на митну територію України, обкладаються єдиним митним тарифом.

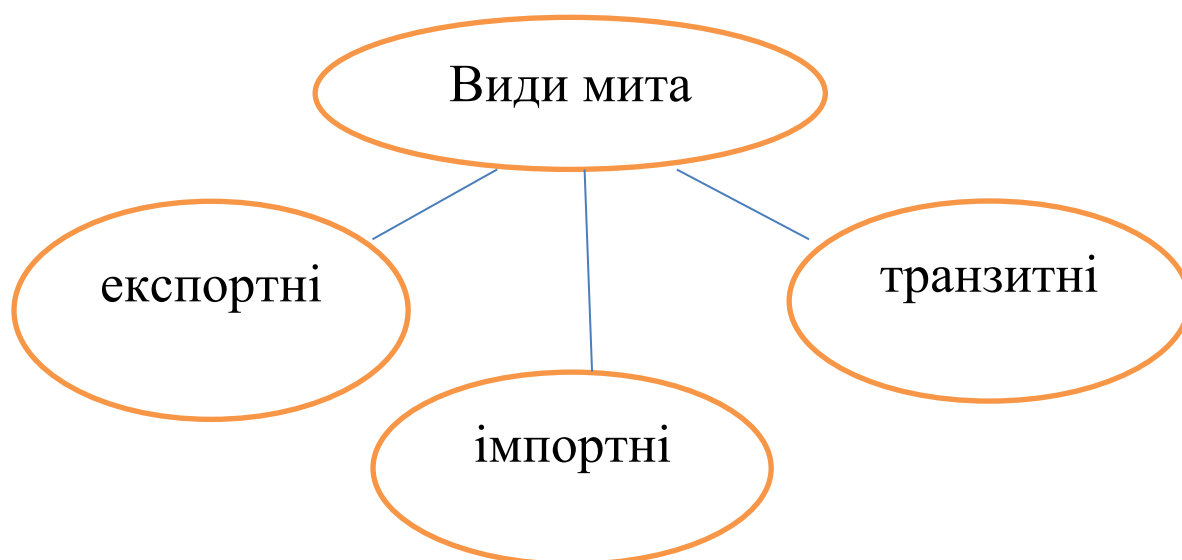

Рис 1.5 Види мита

Ставки поділяються на:

- максимальні – діють для країн, з якими відсутні торгові угоди;
- мінімальні – діють для країн, у яких режим найбільшого сприяння;
- преференційні – діють для окремих країн, з яких ввозиться окремий товар.

Валютні обмеження також відіграють важливу роль у регулюванні ЗЕД. Саме вони допомагають розвивати та розширювати зовнішньоекономічні зв'язки України. Вони відповідають за зовнішню

торгівлю, а саме за переказ прибутків, рух капіталів та кредитів, податкових та інших платежів. Також важливо знати, що саме валютні обмеження стримують імпорту, оскільки щоб купити іноземний товар за валюту потрібно отримати спеціальний дозвіл.

Ембарго — це заборони імпорту та/або експорту. На жаль, ембарго є вимушеним, також вони признаються міжнародними законами та виступають у завуальованій або ж відкритій формі.

Відкрита форма — це коли повна заборона на торгівлю, вона застосовується не тільки за рішенням країни-імпортера, але й на основі рішення, яке було прийнято на міжнародному рівні, зазвичай такі рішення приймаються ООН. Хоча й ембарго водиться з політичних причин, наслідки такої заборони є повністю економічними. Приклади ембарго можуть бути: заборона імпорту з Іраку та Югославії, заборона імпорту арабськими країнами з Ізраїлю, заборона торгівлі між США та Кубою.

Різновид ембарго — це часткові заборони на товари, які завдають шкоди різним сферам життя держави. Прикладами таких ембарго є: в Іран забороняється ввозити товари, які підпадають під релігійні обмеження; в САР, Лівію та Пакистан забороняється імпорту свинини та алкогольних напоїв. Також деякі товари забороняється ввозити через міркування моралі, охорони здоров'я людей, захисту тваринного та рослинного світу. Наприклад до Європейського Союзу забороняється імпорту слонов'ячої кістки та шкір молодих тюленів. На теперішній час одним із ембарго є імпорту хутра, який здобули негуманним методом лову. Також крім безумовних заборон існують також заборони, які викликані недотриманням експортером санітарно-гігієнічних та інших вимог, які пов'язані з якістю та стандартизацією. Прикладами такої заборони є: заборони, що діють багатьох країнах на британську яловичину та фінські яйця.

Також, окрім постійно діючих, діють сезонні та тимчасові заборони на ввезення. Сезонні заборони — це заборони, які діють на сільськогосподарські продукти, яких в країні куди їх ввозять в достатній кількості на той момент.

Тоді як тимчасові заборони водяться через переконливі причини, які мають короткостроковий та непостійний характер прояву.

В Україні переважно вплив на ЗЕД у регіоні мають загальнодержавні та регіональні органи влади. Вони використовують правові, фінансово-економічні, організаційні, іміджеві, науково-освітні, прогнозно-програмні інструменти. Посилення використання сучасних та нових інструментів є основним завданням української регіональної політики у сфері зовнішньоекономічної діяльності.

Також інструменти державного регулювання ЗЕД можна поділити на такі систематизації:

- ❖ Організаційно-правові інструменти. До таких інструментів входять: міжнародні договори і нормативні акти регулювання ЗЕД; національні закони і нормативні акти, регулюючи ЗЕД; державна програма регулювання ЗЕД; регіональні програми регулювання ЗЕД; стратегічна програма регулювання та розвитку ЗЕД; митна політика і регулювання.

- ❖ Організаційно-економічні інструменти. До таких інструментів входять: спеціальні підприємства; спеціальні (вільні) економічні зони; спеціальні режими інвестиційної діяльності та ін.

- ❖ Адміністративні інструменти. До них входять: державна реєстрація та звітність учасників ЗЕД; реєстрація договорів (контрактів); регламентація митних процедур; перевірка цін на предмет демпінгу; державна підтримка експорту (валютно-кредитна, податкова, інформативно-консультаційна, створення об'єднань експортерів, створення закордонних представництв); засоби екстреного правового регулювання (ембарго, економічна блокада, економічний бойкот).

- ❖ Митно-тарифні (вартісні) інструменти. До таких інструментів входять: регулювання шляхом використання різних тарифів (за способом стягнення, за видами, за цінами; за сутністю (товари, транспортні тарифи).

- ❖ Нетарифні (кількісні) інструменти, яких існує до 2,5 тис. видів.

Де якими видами таких інструментів можливо назвати: ліцензування; квотування; контингентування; визначення товарів критичного експорту та критичного імпорту; визначення країни походження; методи опосередкованого регулювання; виставки, ярмарки, аукціони, торги; реклама (бенч маркетинг); незручні митні формальності. [12].

РОЗДІЛ 2

СТАН ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕД В УКРАЇНІ ТА МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ

2.1 Законодавство щодо державного регулювання ЗЕД

Державне регулювання ЗЕД здійснюється завдяки законам України, актам тарифного та нетарифного регулювання, економічним заходам тарифного регулювання, рішенням недержавних органів управління економікою, які схвалюються відповідно до їхніх статутних документів, договорів, що укладаються між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності.

Нормативною базою ЗЕД є:

- Закон України «Про Зовнішньоекономічну діяльність»
- Закон України «Про фінансові механізми стимулювання експортної діяльності»
- Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліків товарів, експорт та імпорт яких підлягає ліцензуванню, та квот на 2020 рік»
- Закон України «Про валюту і валютні операції»
- Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо усунення адміністративних бар'єрів для експорту послуг»
- Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»
- Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Експортної стратегії України (“дорожньої карти” стратегічного розвитку торгівлі) на 2017-2021 роки»
- Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку видачі висновку щодо продовження граничних строків розрахунків

за окремими операціями з експорту та імпорту товарів, установлених Національним банком»

- Митний кодекс України
- Податковий кодекс України
- Закон України «Про застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну»
- Закон України «Про ліцензування видів господарської діяльності»
- Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання реєстрації представництв іноземних суб'єктів господарської діяльності в Україні»

В військовий час в Україні було прийнято декілька нових документів, які не тільки регулюють ЗЕД, але й сприяють підтримці експортно-імпортової діяльності:

- Постанова КМУ № 314 від 18.03.2022 «Деякі питання забезпечення провадження господарської діяльності в умовах воєнного стану». Цей документ повинен був спрощувати отримання суб'єктами господарювання права на провадження окремих видів діяльності. Цією постановою визначається, що суб'єкт господарювання повинен отримати ліцензію для проведення експортно-імпортних операцій.

- Постанова КМУ № 153 від 24.02.2022 «Про перелік товарів критичного імпорту» і Постанова КМУ № 289 від 16.03.2022 «Деякі питання товарів критичного імпорту». Ці постанови регулюють практичний та теоретичний аспекти, які відновлюють господарську діяльність підприємств, які працюють від імпортової сировини. В цих документах також зазначається, що держава повинна підтримувати під час війни, як і виробництво для внутрішнього ринку так і для експорту, щоб зберегти державний бюджет України.

- Постанова КМУ № 207 від 05.03.2022, Постанова КМУ № 422 від 09.04.2022, Постанова КМУ № 549 від 07.05.2022 регламентують внесення змін у додатки 1 і 5 до Постанови КМУ від 29 грудня 2021 р. № 1424.

Завдяки цим документам було введено квотування та ліцензування на низку сільського господарських товарів, а саме пшениці і суміші пшениці та жита (меслин), м'яса курей свійських, яйця курей свійських, великої рогатої худоби живої, м'яса великої рогатої худоби, мороженого м'яса та їстівних м'ясних субпродуктів, солоних або в розсолі, сушених або копчених, їстівного борошно з м'яса або м'ясних субпродуктів: м'ясо великої рогатої худоби, просо, цукор. Але, через військовий стан Уряд заборонив експорт вівса, гречки, солі та жита.

- Постанова КМУ від 09.03.2022 № 236 «Деякі питання митного оформлення окремих товарів, що ввозяться на митну територію України у період дії воєнного стану» [18] та наступний крок на шляху лібералізації митних правил – Постанова КМУ від 20.03.2022 № 330 «Деякі питання здійснення митного контролю та митного оформлення товарів, зокрема транспортних засобів, в умовах воєнного стану». Завдяки цим постановам, було запроваджено імпорту більшості товарів за спрощеною процедурою.

- Постанова КМУ від 03.03.2022 № 186 «Деякі питання маркування харчових продуктів в умовах воєнного стану»;

- Постанова Правління Національного банку України (далі – НБУ) від 24.02.2022 № 18 «Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану». Саме цей документ зменшив граничні строки розрахунків у воєнний час, які сягають 90 календарних днів, коли в свою чергу в мирний час вони сягали 365 днів. [13]

2.2 Інститути державного регулювання ЗЕД

Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Національний Банк України, Міністерство економіки України, Державна митна служба України, Антимонопольний комітет України та інші органи відповідно до їх компетенцій здійснюють державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

Найбільш значущим за юридичною силою обсягом повноважень щодо управління економічними процесами в державі володіє Президент України, повноваження встановлені Конституцією України (ст. 106) і насамперед полягають у тому, що президент України визначає основні напрями зовнішньої і внутрішньої політики, зокрема, економічної, впливає на розстановку кадрів, створення управлінських структур у даній сфері. Це зумовлено тим, що президент України:

- забезпечує державну незалежність, національну безпеку і правонаступництво держави;
- звертається з посланням до народу та із щорічним і позачерговими посланнями до Верховної Ради України про внутрішнє і зовнішнє становище країни;
- представляє державу в міжнародних відносинах, здійснює управління зовнішньоекономічною діяльністю держави, веде переговори та укладає міжнародні договори України;
- призначає на посади та звільняє з посад за згодою Верховної Ради України голову Антимонопольного Комітету України, голову Фонду державного майна України;
- утворює, реорганізовує та ліквідує за поданням Прем'єр-міністра України міністерства та інші центральні органи виконавчої влади, діючи в межах коштів, передбачених на утримання органів виконавчої влади;
- підписує закони, прийняті Верховною Радою України;
- має право вето щодо прийнятих Верховною Радою України законів із наступним поверненням їх на повторний розгляд Верховної Ради України.

Звичайно, найвищим органом, що здійснює державне регулювання ЗЕД, являється ВРУ. До її повноважень входить прийняття законів з зовнішньоекономічною діяльністю; контроль діяльності уряду, а також визначення основ зовнішньої політики.

В свою чергу КМУ здійснює зовнішню політику. Також до його повноважень входить: проведення фінансової, цінової та інвестиційної

політики; також він, повинен, забезпечити та здійснити митну справу та ЗЕД України; координує та спрямовує в галузі ЗЕД роботу органів виконавчої влади; забезпечує виконання рішень Рада Безпеки Організації Об'єднаних Націй з питань ЗЕД.

НБУ представляє Україну в центральних банках інших держав, міжнародних банках та інших кредитних установах. Це означає, що НБУ бере участь у міжнародному співробітництві на рівні центральних банків, обмінюється інформацією, досвідом та координує дії з метою забезпечення фінансової стабільності та розвитку міжнародних економічних відносин.

Центральний орган виконавчої влади з питань економічної політики здійснює такі функції: проводить єдину зовнішньоекономічну політику, коли суб'єкти ЗЕД виходять на міжнародний ринок, а також координує їх діяльність відповідно до умов міжнародних договорів України; контролює, щоб всі суб'єкти ЗЕД додержувалися чинних законів та міжнародних договорів України.

В свою чергу міністерство економіки України здійснює такі функції:

1. Інфограмно-координаційну. До неї входять:
 - Реалізація державної зовнішньоекономічної політики;
 - Розробка концепції та стратегії розвитку зовнішньоекономічного потенціалу України, а також механізму державного регулювання зовнішньоекономічних зв'язків ;
 - Прогноз стану українських ринків, а також вплив на них міжнародних ринків та аналіз стану ринків України;
 - Моніторинг розвитку зовнішньоекономічних зв'язків;
 - Аналіз ефективності експорту та імпорту;
 - Забезпечення та розробка заходів, які покращують імпорт та експорт;
 - Робить рекомендації для інших галузей економіки згідно кон'юнктурних змін в світовому ринку;

- Бере участь у складанні зовнішньоторговельного і платіжного балансів;

- Складає зовнішньоторговельні та платіжні баланси.

- Робить пропозиції та здійснює заходи щодо тарифного та нетарифного регулювання ЗЕД.

2. Регуляторна та реєстраційно-дозвільна. До них входять:

- Ліцензування зовнішньоекономічних операцій;

- Визначення рівень цін та їх перелік;

- Застосування санкцій до суб'єктів ЗЕД та іноземних суб'єктів, передбачені ст. 37 Закону "Про зовнішньоекономічну діяльність";

- Реєструє представництва іноземних суб'єктів та узагальнює інформацію про їх діяльність;

- Забезпечення державного регулювання у сфері здійснення українських інвестицій у не грошовій формі за кордон.

У забезпеченні реалізації єдиної державної політики соціального та економічного захисту України, міністерство економіки, являється головним органом у системі центральних органів виконавчої влади.

Здійснення митного контролю в Україні згідно з законодавство України, робиться Державною митною службою України.

До повноважень антимонопольного комітету України належить: контролювати додержання антимонопольного законодавства суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності.

Місцевими органами управління зовнішньоекономічної діяльності являється:

- Місцеві Ради народних депутатів України та їх розпорядчі та виконавчі органи;

- Органи державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, а саме їх територіальні підрозділи.

Найактуальнішими проблемами в зовнішньоекономічній політиці України є:

- Узгодження тарифних ставок, прискорення адаптації законодавчої бази державного управління, зовнішньої торгівлі, захисту інтелектуальної власності до вимог СОТ/ГААТ, підготовка і проведення двосторонніх переговорів з країнами - членами СОТ щодо приведення у відповідність кодів товарної номенклатури;[14]

- Зниження тарифних ставок на імпорт відповідно вимоги Єврокомісії, є проблемою лібералізації торгівлі між Україною та ЄС;

Знищення корупції у структурах управління, немає почуття патріотизму у держслужбовців. Байдужість до майбутнього України зупиняє проведення необхідних заходів.

Отже на цей час система управління економікою загалом та зовнішньоекономічною діяльністю зокрема охоплює такі рівні, як:

загальнодержавний – ВР, Президент, КМ

функціональний – профільні міністерства та департаменти (Міністерство економічного розвитку і торгівлі, Міністерство фінансів);

територіальний – регіональні органи влади;

галузевий – інші галузеві міністерства та відомства, що беруть участь в державному регулюванні ЗЕД на національному рівні;

господарчий – суб'єкти господарської діяльності, які функціонують у сфері виробництва, так і обігу, і самостійно здійснюють ЗЕО на зовнішньому ринку, організації, що обслуговують ЗЕД та сприяють її розвитку.

2.3 Міжнародні стандарти та тенденції в регулюванні ЗЕД

Формами виробничої кооперації по класифікації Європейської економічної комісії ООН є:

- надання ліцензій з оплатою продукцією, яка випускається по цих ліцензіях;

- поставка виробничих ліній і заводів з оплатою продукцією, що виробляється на них;

- спільне виробництво на основі спеціалізації;

- спільне підприємство двох та більше іноземних партнерів.

Прийнято виділять декілька видів стандартів:

A. Глобальні стандарти, що зв'язують національні суб'єкти владних повноважень у свободі розсуду (дискреційних повноваженнях) щодо публічного адміністрування в окремих сферах.

B. Глобальні стандарти, що впливають на адміністративні процедури

C. Транснаціональна передача повноважень щодо застосування законодавства

Глобальні стандарти, що зв'язують національні суб'єкти владних повноважень у свободі розсуду (дискреційних повноваженнях) щодо публічного адміністрування в окремих сферах, існує ще свої два підвиди стандартів:

a. правила, що встановлюють принципи здійснення публічного адміністрування.

b. правила, що зв'язують у застосуванні засобів публічного адміністрування

Глобальні стандарти, що впливають на адміністративні процедури, в цьому стандарті є ще чотири групи:

- Вимоги щодо порядку застосування законодавства

- Вимоги щодо якості прийняття рішень

- Модельні процедури, як стандарт для національного законодавства

- Заміщення національної процедури правилами міжнародної угоди.[15].

Тенденції зовнішньоекономічної діяльності для промисловості в Україні в майбутньому будуть різноманітні та визначатимуться під впливом різноманітних факторів. Ось якими вони можуть бути:

❖ Диверсифікація ринків збуту та постачальників. Це означає, що українські підприємства будуть шукати такі ринки збуту, за допомогою яких, можливо зменшити залежність від традиційних ринків та стабільність зовнішньоекономічних відносин.

❖ Розвиток інноваційних технологій та продуктів. Така тенденція пояснює, що машинобудівні компанії будуть вдосконалювати технології будівництва та розвиток інноваційних продуктів, що підвищить їх конкурентоспроможність на світовому ринку.

❖ Стратегічне партнерство та міжнародна співпраця. Це означає, що промислові підприємства будуть розвивати міжнародні партнерства, для підвищення спільного розвитку нових ринків та вирішення спільних викликів.

❖ Цифрова трансформація. Така тенденція пояснює, що щоб підвищити ефективність та конкурентоспроможність промислових підприємств на світовому ринку, потрібно впровадити цифрові технології у виробництво та управління, саме це може стати ключовою стратегією.

❖ Сталість управління ризиками. Ця тенденція пояснює, що щоб зменшити геополітичні ризики та нестабільність на світових ринках, потрібно зосередитися на управлінні ризиками та розробити стратегії, які адаптації до негативних змін у навколишньому середовищі.[16]

ТПП України є членом Міжнародної торгової палати і Всесвітньої федерації палат, Асоціації торгово-промислових палат Європи, Ділової ради Чорноморського економічного співтовариства, Асоціації ТПП Центральної Європейської Ініціативи. ТПП України має в 11 країнах світу своїх представників, підтримує партнерські зв'язки з аналогічними національними та регіональними структурами майже у 90 країнах світу. Представники Палати входять до складу 69 міжурядових комісій з питань торговоекономічного співробітництва, підкомісій і робочих груп в них.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ АДАПТАЦІЇ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕД ДО МІЖНАРОДНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

3.1 Різниця в міжнародних законодавствах державного регулювання ЗЕД та українського законодавства

Світова теорія та практика виробила дві основні форми державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, які проявляються в протекціонізм та вільна торгівля.

Режим, який виключає будь-яке втручання в зовнішньоекономічну діяльність, називається вільною торгівлею.

Засоби регулювання зовнішньої торгівлі поділяються на 8 категорій.

1. Імпорнтний тариф – це систематизований перелік товару, що ввозиться, методи визначення їх митної вартості та нарахування мита, правила визначення країни походження товару;

2. Паратарифні заходи – це платежі, які нараховуються при ввезенні іноземних товарів: різні митні збори, внутрішні податки, спеціально цільові збори;

3. Заходи контролю за цінами – антидемпінгові та компенсаційні заходи, спрямовані проти субсидій, плинні імпорнтні збори. Плинні імпорнтні збори, як і мито, безпосередньо впливають на рівень ціни товару, але відрізняються від мита тим, що їх ставка не є фіксованою; вона змінюється залежно від співвідношення внутрішніх і світових цін на певний товар. Ставка плинних податків підвищується, коли спостерігається падіння світових цін, і знижується при їх зростанні. Розміри плинних податків можуть змінюватися щоденно. Їх застосування дозволяє постійно підтримувати необхідний ступінь захисту внутрішнього ринку;

4. Фінансові заходи - правила здійснення валютних операцій;

5. Кількісний контроль – кількісні обмеження (квоти), що встановлюються на вивезення певних товарів;

6. Автоматичне ліцензування – встановлений документ, який необхідно отримати для ввезення або вивезення певних товарів;

7. Державна монополія – держава встановлює свою монополію на торгівлю певними товарами взагалі або на зовнішню торгівлю ними.

8. Технічні бар'єри – контроль за імпортом на предмет його відповідності національним стандартам безпеки та якості

Формально при реалізації політики вільної торгівлі не можуть застосовуватися будь-які протекціоністські елементи. Але практично політика вільної торгівлі в чистому вигляді не застосовується жодною з країн світу. Прикладом наближення до цієї політики є країни — члени Європейського Союзу (ЄС), які ліквідували будь-які бар'єри при здійсненні взаємної зовнішньоекономічної діяльності. Але стосовно третіх країн, що не є членами ЄС, існує значна кількість обмежень, які можна вважати елементами протекціонізму.

Політикою, протилежною до вільної торгівлі, є протекціонізм — це сукупність заходів, за допомогою яких держава, з одного боку, захищає певні галузі національної економіки від конкуренції іноземних партнерів, а з іншого — стимулює національних виробників експортоорієнтованої продукції. При цьому дуже часто, особливо у розвинених країнах, протекціонізм використовується з метою завоювання зовнішніх ринків і закріплення на них.

Протекціонізм може реалізуватися в одній із п'яти форм:

1) селективний — спрямований проти окремих країн або окремих видів товарів;

2) галузевий — допускає захист від іноземної конкуренції не всього національного виробництва, а його окремих галузей;

3) колективний — політика інтеграційних угруповань, торговельних об'єднань держав стосовно третіх країн;

4) прихований — здійснюється методами внутрішньої економічної політики, є водночас скороченням мита й розширенням кількості нетарифних обмежень;

5) монопольний - одноосібне здійснення державних зовнішньоторговельних відносин із використанням обмежень, спрямованих на захист державних інтересів (домінує в країнах з централізованим управлінням).

Вибір конкретної форми протекціоністської політики передбачає зобов'язання щодо вільної або мимовільної підтримки структурної політики, яку здійснює країна без орієнтації на світові структурні зрушення. Така політика, якщо вона не має тимчасового характеру, сприятиме закріпленню технічного й технологічного відставання, ослабленню абсолютних і відносних переваг країни, зниженню міжнародної конкурентоспроможності як окремих товарів, галузей, так і всього національного господарства.

В країнах світу система державного регулювання ЗЕД має спільні риси:

✓ саме вищий законодавчий орган приймає участь в регулюванні ЗЕД. В США – Конгрес, в Японії - Парламент, у Франції – Національні Збори, тоді як в Україні – це Верховна Рада.

✓ В кожній країні є виконавчий орган, який: видає розпорядження на основі прийнятих законів про розвиток ЗЕД; контролює виконання цих законів; виявляє піклування про раціональне використання виділених коштів на розвиток ЗЕД. В Україні таким органом являється Кабінет Міністрів.

✓ Саме міністерства, які займаються економічними зв'язками з зарубіжними країнами та питаннями реалізації зовнішньоекономічної політики, здійснюють найбільший вплив на розвиток та регулювання ЗЕД.

✓ в регулюванні ЗЕД, в розробці і реалізації зовнішньоекономічної політики в країнах світу приймають участь й інші міністерства і державні структури, наприклад, Міністерство фінансів, Міністерство сільського господарства (чи агропромисловості). Міністерство оборони (якщо країна

приймає участь в експортно-імпортних поставках зброї), структури митниці і т. д.

✓ недержавні та напівдержавні організації також сприяють розвитку та регулюванню ЗЕД.

✓ В кожній державі існують органи місцевого управління ЗЕД. [17]

В різних країнах існують не тільки органи регулювання ЗЕД, але й міжнародні компанії які займаються цим питанням на більш глибокому рівні:

- ЕКОСОП (Економічна і соціальна рада) – орган ООН, який займається координацією економічної і соціальної діяльності ООН та її спеціалізованих установ. [18]

- Регіональні економічні комісії ООН - органи ЕКОСОП, покликані сприяти економічному розвитку та співробітництву країн окремих регіонів (Європа, Африка, Латинська Америка, Західна Азія, Азія і Тихий Океан), підвищенню життєвого рівня їх населення.[18]

Розвиток в Україні одержала одна з форм виробничої кооперації – франчайзинг, тобто одна компанія дозволяє іншій компанії розробляти товари під своєю назвою, надає обладнання та допомогу та консультацію.

ЗЕД багатозначна. Поняття та види ЗЕД в економічній літературі трактується по різному. Ясність була внесена тільки в Законі України «Про зовнішньоекономічну діяльність», а саме в статті 4:

- експорт та імпорт товарів, капіталів й робочої сили;

- надання суб'єктами ЗЕД України послуг іноземним суб'єктам господарської діяльності, в тому числі: виробничих, транспортно-експедиційних, страхових, консультаційних, маркетингових, експортних, посередницьких, брокерських, облікових, агентських, консигнаційних, управлінських, аудиторських, юридичних, туристських та інших, що прямо і виключно не заборонені законами України;

- надання вищезазначених послуг іноземними суб'єктами господарської діяльності суб'єктам ЗЕД України;[19]

- наукова, науково-технічна, науково-виробнича, виробнича, навчальна та інша кооперація з іноземними суб'єктами господарської діяльності; навчання та підготовка спеціалістів на комерційній основі;
- міжнародні фінансові операції та операції з цінними паперами у випадках, передбачених законами України;
- кредитні та розрахункові операції між суб'єктами ЗЕД та іноземними суб'єктами господарської діяльності;
- створення суб'єктами ЗЕД банківських, кредитних та страхових установ за межами України; створення іноземними суб'єктами господарської діяльності зазначених установ на території України у випадках, передбачених законами України;
- спільна підприємницька діяльність між суб'єктами ЗЕД та іноземними суб'єктами господарської діяльності, що включає створення спільних підприємств різних видів і форм, проведення спільних господарських операцій та спільне володіння майном як на території України, так і за її межами;
- підприємницька діяльність на території України, пов'язана з наданням ліцензій, патентів, ноу-хау, торговельних марок та інших нематеріальних об'єктів власності з боку іноземних суб'єктів господарської діяльності; аналогічна діяльність суб'єктів ЗЕД за межами України;
- організація та здійснення діяльності в галузі проведення виставок, аукціонів, торгів, конференцій, симпозіумів, семінарів та інших подібних заходів, що здійснюються на комерційній основі, за участю суб'єктів ЗЕД;
- організація та здійснення оптової, консигнаційної та роздрібною торгівлі на території України за іноземну валюту у передбачених законами України випадках;
- товарообмінні (бартерні) операції та інша діяльність, побудована на формах зустрічної торгівлі між суб'єктами ЗЕД та іноземними суб'єктами господарської діяльності;

- орендні, в тому числі лізингові, операції між суб'єктами ЗЕД та іноземними суб'єктами господарської діяльності;

- операції по придбанню, продажу, обміну валюти на валютних аукціонах, валютних біржах та на міжбанківському валютному ринку;

- роботи на контрактній основі фізичних осіб України з іноземними суб'єктами господарської діяльності як на території України, так і за її межами; роботи іноземних фізичних осіб на контрактній оплатній основі з суб'єктами ЗЕД як на території України, так і за її межами;

- інші види ЗЕД, не заборонені прямо і у виключній формі законами України.

Формами виробничої кооперації по класифікації Європейської економічної комісії ООН є:

- надання ліцензій з оплатою продукцією, яка випускається по цих ліцензіях;

- поставка виробничих ліній і заводів з оплатою продукцією, що виробляється на них;

- спільне виробництво на основі спеціалізації;

- спільне підприємство двох та більше іноземних партнерів.

Одна з форм виробничої кооперації, що одержала розвиток в Україні, - франчайзинг, це коли компанія однієї країни дозволяє компанії (фірмі) іншої країни виробляти продукцію під своєю фірмовою назвою, надає технологію, комплектуючі вироби, допомогу, консультації.

Міжнародні договори, пов'язані із зовнішньоекономічною діяльністю, можна поділити на дві категорії:

- 1) міжнародні договори, норми яких направлені на регулювання зовнішньоекономічної діяльності, тобто визначення прав і обов'язків суб'єктів зовнішньоекономічних правовідносин;

- 2) міжнародні договори, норми яких направлені на визначення прав і обов'язків держав у відносинах із суб'єктами зовнішньоекономічних правовідносин.

Міжнародні договори, що визначають права і обов'язки суб'єктів зовнішньоекономічних правовідносин [20]

- Конвенція ООН про договори міжнародної купівлі/продажу товарів;
- Будапештська конвенція про договір перевезення вантажів внутрішніми водними шляхами;
- Конвенція про договір міжнародного автомобільного перевезення вантажів;
- Конвенція про морське перевезення вантажів;
- Конвенція УНІДРУА про міжнародний факторинг;
- Конвенція УНІДРУА про міжнародний фінансовий лізинг.[21]

Міжнародні договори, що визначають права і обов'язки держав щодо суб'єктів зовнішньоекономічних правовідносин

- Генеральна угода з тарифів і торгівлі;
- Угода про сільське господарство;
- Угода про застосування санітарних і фітосанітарних заходів;
- Угода про технічні бар'єри в торгівлі;
- Угода про пов'язані з торгівлею інвестиційні заходи;
- Угода про процедури ліцензування імпорту;
- Угода про субсидії та компенсаційні заходи;
- Угода про захисні заходи.[22]

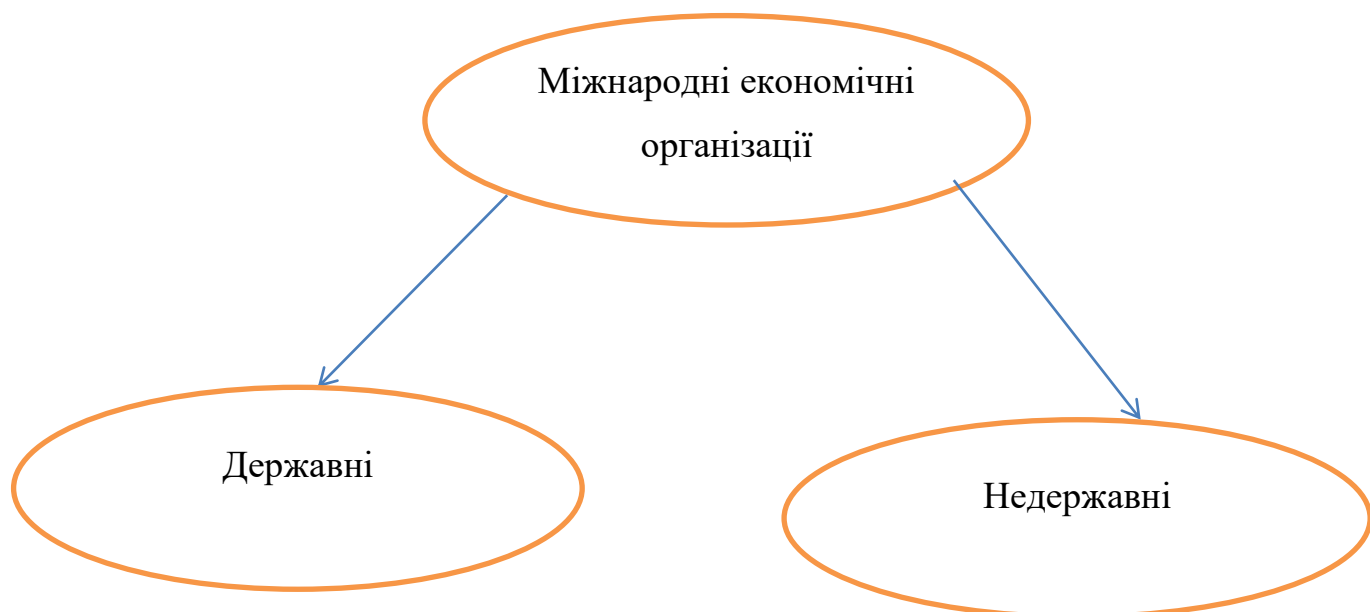

Рис 3.1 Міжнародні економічні договори

До державних міжнародних економічних організацій відносять:

- Конференція ООН з торгівлі та розвитку, ЮНКТАД;
- Комісія ООН з права міжнародної торгівлі, ЮНСІТРАЛ;
- Світова організація торгівлі, СОТ);
- Всесвітня митна організація, ВМО;
- Всесвітня організація інтелектуальної власності, ВОІВ;
- Міжнародна морська організація, ІМО;
- Міжнародна організація цивільної авіації, ІКАО;
- Міжурядова організація з міжнародних залізничних перевезень, ОТІФ;
- Всесвітній Поштовий Союз;
- Міжнародний союз електрозв'язку;
- Всесвітня туристична організація;
- Міжнародний інститут з уніфікації приватного права, УНІДРУА;
- Міжнародний Валютний Фонд, МВФ; Міжнародний банк реконструкції та розвитку, Світовий банк;
- Європейський Банк Реконструкції та Розвитку, ЄБРР.

До недержавних міжнародних організацій відносять:

- ✓ Міжнародна торговельна палата, МТП.

Також міжнародні організації поділяються ще, окрім зазначених на малюнку 3.1, міжнародні міжурядові установи та організації та міжнародні неурядові установи і організації.

До міжнародних міжурядових установ та організацій в зовнішньоекономічній сфері входять установи та організації, що утворені на основі добровільних офіційних багатосторонніх урядових угод між країнами та сформовані як інституційні одиниці в зовнішньоекономічній сфері. Вони створені на основі добровільної участі країн, при цьому передбачено функціонування постійних наддержавних органів, наділених певними повноваженнями та функціями (координаційними, арбітражними та ін.).

Міжурядові організації загальної компетенції на глобальному рівні в своїй діяльності охоплюють значну кількість напрямів діяльності. На глобальному рівні важливими міжнародними організаціями є Організація Об'єднаних Націй (ООН), Організація Економічного Співробітництва та Розвитку (ОЕСР) та консультативні групи держав.

ООН - глобальна, відкрита, універсальна, багатофункціональна, міждержавна організація, до складу якої входить понад 185 країн, в т.ч. Україна. ООН виконує функції регулювання й нагляду в усіх сферах людської діяльності: політичній, екологічній, безпеки, юридичній та ін.

ОЕСР - глобальна економічна організація загальної компетенції, функції якої не виходять за межі соціально-економічної сфери. Перепусткою в цю організацію є розвинуті ринкові відносини, високий рівень життя, демократизація країн. На початку XXI століття ОЕСР складалася з 20 країн-членів. На правах колективного члена в роботі ОЕСР приймає участь також Європейський Союз. Цілями ОЕСР є сприяння стійкому розвитку світової економіки; сприяння розширенню світової торгівлі на багатосторонній недискримінаційній основі; лібералізація руху капіталів; забезпечення фінансової стабільності як в країнах-членах, так і в світі в цілому; сприяння ефективному використанню економічних ресурсів; сприяння економічному розвитку країн, що розвиваються тощо. Рішення, що приймає ОЕСР, беруться до уваги при розгляді відповідних проблем економічними органами ООН.

Інституційну структуру міжнародного валютно-кредитного ринку складає сукупність міжнародних банків, валютних бірж, валютних фондів, державних установ і міжнародних організацій, через які здійснюється рух капіталу в зовнішньоекономічній сфері. Важливу роль у сфері валютно-кредитних відносин відіграють Міжнародний валютний фонд, Світовий банк, Європейський банк реконструкції і розвитку.

Міжнародний валютний фонд (МВФ) - спеціалізований орган ООН, основна функція якого полягає в зміцненні міжнародного співробітництва в галузі валютної політики, забезпечення життєздатності міжнародної системи платежів і стабілізація ринку іноземної валюти, надання кредитів країнам-членам. Надання допомоги цим країнам МВФ обумовлює низкою умов, підчас досить жорстких.

Міжнародними спеціалізованими організаціями, що здійснюють регулювання сфери торгівлі, є Світова організація торгівлі (СОТ), Конференція ООН з торгівлі й розвитку (ЮНКТАД); Комісія ООН з прав міжнародної торгівлі (ЮНСІТРАЛ); Міжурядові організації з регулювання товарних ринків; Світова організація інтелектуальної власності (СОІВ).

Світова організація торгівлі (СОТ) - головний міжнародний регулятор світової торгівлі. Оскільки вона перетворена з Генеральної угоди з тарифів і торгівлі (ГАТТ) у 1995 р., іноді організацію означають спільною аббревіатурою ГАТТ/СОТ. Головною метою СОТ є лібералізація міжнародної торгівлі, усунення дискримінаційних перешкод на шляху потоків товарів та послуг, вільний доступ до національних ринків і джерел сировини. Сфера діяльності СОТ охоплює митно-тарифне урегулювання; антидемпінгове урегулювання; використання субсидій і компенсацій; нетарифні обмеження; діяльність митних союзів і зон вільної торгівлі; торговельні аспекти захисту прав інтелектуальної власності; торгівлю окремими товарами (текстиль, сільгосппродукція, авіатехніка тощо); торговельні аспекти інвестиційних заходів та ін. Багатосторонні переговори - основний вид діяльності ГАТТ/СОТ. У структурі СОТ діє Третейський суд для розв'язання суперечок між країнами-учасницями організації. Україна є членом СОТ з 2008 р., що відкриває її резидентам гарантований доступ до ринків країн-учасниць цієї організації, забезпечує надійніший захист резидентів від антидемпінгових процесів,

поліпшення інвестиційного клімату в країні, більш цивілізований розвиток зовнішньоекономічних відносин тощо.

ЮНКТАД - орган Генеральної Асамблеї ООН, головною метою якого є сприяння розвитку міжнародної торгівлі для прискорення міжнародного розвитку країн, що розвиваються. ЮНСІТРАЛ є головним правовим органом ООН в галузі прав міжнародної торгівлі.

До міжнародних неурядових організацій входять організації, що утворюються на основі індивідуального або колективного членства суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. Такі установи не є офіційними представниками своїх урядів, формуються як інституційні одиниці міжнародних відносин, передбачають колективне та індивідуальне членство, не ставлять перед собою комерційних цілей і не затверджуються міжурядовими угодами. Сьогодні функціонують декілька десятків крупних міжнародних об'єднань і асоціацій, направлених на представлення загальних галузевих і професійних інтересів підприємств, що займаються різноманітними напрямками економічної діяльності, забезпеченням своїх членів нормативно-методичною, практичною та аналітичною інформацією тощо. До таких міжнародних об'єднань належать Міжнародна торгова палата, Європейська асоціація нумерації, Міжнародна федерація асоціацій перевізників, Міжнародна федерація асоціацій експедиторів тощо.

3.2 Сучасні підходи до адаптації державного регулювання ЗЕД

До організацій, які сприяють розвитку зовнішньоекономічної співпраці України з зарубіжними країнами, належать:

Торгово-промислова України та регіональні Торгово-промислові палати;

Інститут міжнародної економіки та міжнародних торгових відносин Національної академії наук України;

Академія зовнішньої торгівлі;
науково-дослідні установи, різного роду асоціації зі сприяння розвитку зовнішньоекономічних зв'язків;
консультаційно-інформаційні фірми та організації; вищі заклади освіти, які готують спеціалістів у сфері зовнішньоекономічної діяльності;
різні друковані видання тощо.

Зовнішньоекономічна діяльність заснована на взаємовигідних економічних відносинах між країнами, що включає експорт та імпорт товарів, послуг, капіталів та технологій. У всіх країнах, а особливо в країнах із перехідною економікою, де сталася широка лібералізація зовнішньоекономічної діяльності, її державне регулювання є об'єктивною необхідністю. Таке регулювання спрямоване на забезпечення захисту інтересів країни та суб'єктів її зовнішньоекономічної діяльності, створення для останніх рівних можливостей розвивати всі види підприємницької діяльності та напрями використання доходів і здійснення інвестицій, на розвиток конкуренції та ліквідацію монополізму.

Також досить важливим для міжнародного регулювання зовнішньоекономічної діяльності є міжнародні договори.

Міжнародний договір України - це укладений у письмовій формі з іноземною державою або іншим суб'єктом міжнародного права, який регулюється міжнародним правом, незалежно від того, міститься договір в одному чи декількох пов'язаних між собою документах, і незалежно від його конкретного найменування (договір, угода, конвенція, пакт, протокол тощо).

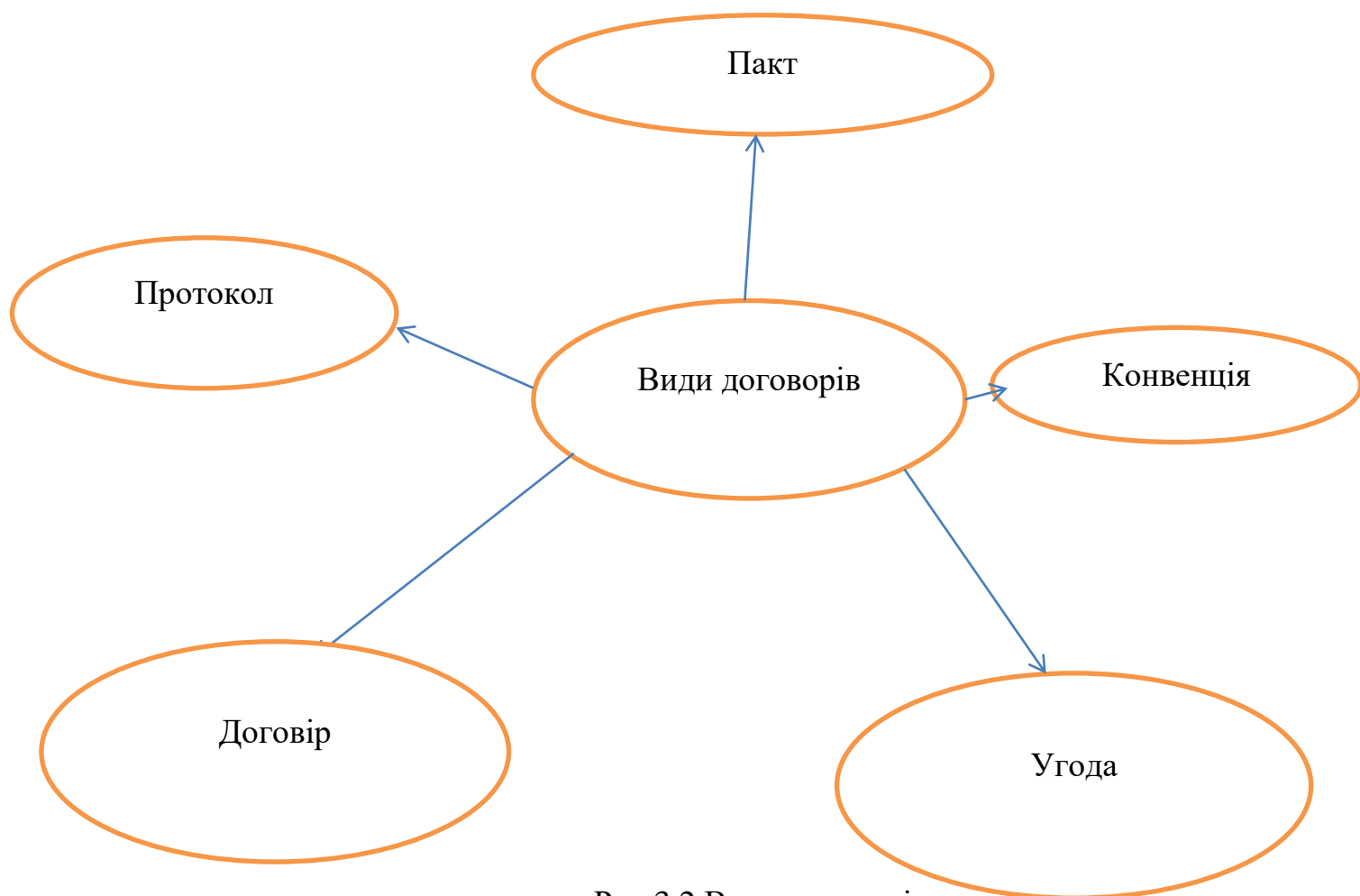

Рис 3.2 Види договорів

Ратифікація міжнародних договорів – це прийняття закону про ратифікацію, тобто надання згоди на обов'язковість міжнародного договору, невід'ємною частиною якого є текст міжнародного договору.

Саме договори, які відповідають за зовнішньоекономічну діяльність поділяються на дві категорії, а саме:

1) міжнародні договори, норми яких направлені на регулювання зовнішньоекономічної діяльності, тобто визначення прав і обов'язків суб'єктів зовнішньоекономічних правовідносин; 2) міжнародні договори, норми яких направлені на визначення прав і обов'язків держав у відносинах із суб'єктами зовнішньоекономічних правовідносин.

Повноцінне функціонування економіки жодної країни не може відбуватися без розвинутої системи зовнішньоекономічних зв'язків. Включення національної економіки в систему світових господарських

процесів позитивно впливає на розвиток економіки країни, сприяє зростанню експорту, підвищенню конкурентоспроможності, технологічним інноваціям та створенню нових робочих місць.

На сьогоднішній день набуває реальності етап створення між Україною і ЄС зони вільної торгівлі (відповідно до ст. 4 Угоди про партнерство і співробітництво (УПС) і Національної програми інтеграції України до ЄС). Це відкриває нові можливості для українських підприємств, покращує доступ до європейських ринків і стимулює зростання економіки. Однією з передумов подальшого розвитку переговорного процесу з цього питання і першочерговим заходом є приєднання України до Світової організації торгівлі (СОТ). Тобто найактуальнішими проблемами в сфері зовнішньоекономічної політики на сьогодні є:

- прискорення процесу адаптації національної законодавчої бази в сферах державного управління, зовнішньої торгівлі, захисту інтелектуальної власності до вимог ГАТТ/СОТ, підготовка і проведення двосторонніх переговорів з країнами - членами СОТ щодо приведення у відповідність кодів товарної номенклатури і узгодження тарифних ставок;

- у сфері лібералізації торгівлі між Україною і ЄС - поступове зниження тарифних ставок на імпорт відповідно до вимог Єврокомісії;

- ліквідувати корупцію у владних управлінських структурах, стимулювати почуття патріотизму держслужбовців. Байдушність до долі України гальмує проведення необхідних заходів.[]

Для України, більш цікавими є принципи ЗЕД в Європейському Союзі, які написані в «Білій книзі» та включають:

- контроль і оформлення документів на товари, що перетинають національні кордони;

- свободу пересування осіб для працевлаштування або постійне місце проживання в будь-якій країні;

- уніфікацію технічних норм і стандартів;

- відкриття споживчих ринків;

- лібералізацію фінансових послуг;
- поступове відкриття ринку інформаційних послуг;
- лібералізацію транспортних послуг;
- створення сприятливих умов для промислового співробітництва з урахуванням законодавства про права на інтелектуальну і промислову власність;
- усунення фіскальних бар'єрів.[23]

Отже, можна стверджувати, що питання зовнішньоекономічної (міжнародної) діяльності українських суб'єктів господарювання потребують додаткового врегулювання. Незважаючи на доволі якісну унормованість цієї діяльності, останні виклики спричинили необхідність доопрацювання наявної нормативно-правової бази. Насамперед необхідно остаточно врегулювати питання здійснення зовнішньоекономічних операцій із державою-агресором та/або державою-окупантом чітко визначивши заборону означених операцій в будь-якій формі на рівні, як мінімум, відповідної постанови Кабінету Міністрів. Крім того, необхідно приділити увагу унормуванню порядку використання правил ІНКОТЕРМС, надавши офіційний переклад та тлумачення у всіх редакціях що дозволяються до використання.

Серед українських організацій, що сприяють розвитку зовнішньоекономічних зв'язків України з зарубіжними партнерами, особливе місце займає Торгово-промислова палата України, а також регіональні Торгово-промислові палати.

Торгово-промислова палата є недержавною, некомерційною, громадською організацією, що об'єднує українські підприємства та українських підприємців з метою захисту їх інтересів у відношеннях з державою та її органами.

Торгово-промислова палата України може здійснювати підприємницьку діяльність лише наскільки це необхідно для виконання нею своїх статутних завдань. Отриманий Торгово-промисловою палатою прибуток між її засновниками не розподіляється. Вона є юридичною особою,

і відповідає за свої зобов'язання всім своїм майном, але при цьому не несе відповідальності за зобов'язання своїх членів, оскільки і вони не відповідають за її зобов'язання.

Відповідно до Закону «Про Торгово-промислову палату», вона створюється з метою:

сприяння розвитку економіки України та інтегрування у світову господарську систему;

формування сучасної промислової та торгової інфраструктури;

створення сприятливих умов для підприємницької діяльності;

врегулювання взаємовідносин підприємців з їх соціальними партнерами;

розвитку всіх видів підприємництва;

торгово-економічних та науково-технічних зв'язків українських підприємців з підприємцями зарубіжних країн.

Торгово-промислові палати утворюються на території одного або декількох суб'єктів України, а також інших адміністративно-територіальних утворень на основі принципу добровільного об'єднання їх засновників. На одній території може бути заснована лише одна Торгово-промислова палата.

Торгово-промислова палата діє та виконує свої завдання і функції на національному рівні відповідно до статуту та володіє всіма правами, необхідними для їх реалізації. Торгово-промислова палата України здійснює представницькі функції як в Україні, так і за кордоном, об'єднує на національному рівні Торгово-промислові палати областей і регіонів, здійснює загальну координацію їх діяльності.

Торгово-промислова палата здійснює такі функції :

- видає дозволи на відкриття в Україні представництв іноземних ТПП, змішаних ТПП, федерацій, асоціацій та союзів підприємців, а також іноземних фірм та організацій, у співпраці з якими зацікавлені члени ТПП;

- організація навчання сучасним методам ведення підприємницької діяльності, проведення стажувань спеціалістів як в країні, так і за кордоном;

- встановлення зв'язків з іноземними діловими та громадськими колами;
- сприяє розвитку виробництва конкурентоспроможної продукції шляхом залучення зарубіжних технологій і ноу-хау, інвестицій, і створення акціонерних товариств, СП та інших організацій;
- консультаційні послуги, сприяє іноземним фірмам та організаціям в пошуку ділових партнерів в Україні, здійснює інформаційне обслуговування з питань ЗЕД, її правового забезпечення та комерційної діяльності за кордоном;
- виконує доручення ЗЕО та інших господарських організацій на проведення експертизи, контролю якості та комплектності, перевірки кількості експортних та імпорتنих товарів;
- рекламна робота, виготовлення художніх оригіналмакетів;
- сприяє діловому туризму, організації та проведенню ділових зустрічей, симпозіумів, конференцій та різноманітних конгресів;
- визначає порядок ведення недержавного Реєстру підприємств та підприємців, фінансове та економічне положення яких засвідчує про їх надійність як партнерів для підприємницької діяльності в Україні та за кордоном;
- надає допомогу, представляє та захищає інтереси членів ТПП всередині країни та за кордоном з питань, пов'язаних з господарською діяльністю.

При Торгово-промисловій палаті діють:

Міжнародний комерційний арбітражний суд, предметом розгляду якого можуть бути цивільно-правові суперечки у сфері зовнішньоекономічної діяльності, якщо хоча б одна сторона має комерційне підприємство за кордоном, а також суперечки підприємств з іноземними інвестиціями між собою та іншими суб'єктами українського права;

Морська арбітражна комісія, до компетенції якої входять практично будь-які цивільно-правові суперечки зі сфери торгового мореплавства

включаючи відносини перевезень, купівлі-продажу, ремонту суден тощо. Сторонами цих суперечок можуть бути як іноземні, так і лише українські суб'єкти права.

Третейський арбітражний суд, розуміється суд, обраний сторонами для вирішення спору між ними. Склад суду визначається сторонами. На відміну від загальної (державного) суду, звернення до третейського суду відбувається на підставі угоди сторін.

Міжнародна академія фінансів та інвестицій вищий навчальний заклад, створений відповідно до рішення Президії Торгово-промислової палати України від 15 липня 2005 року. Засновником Академії є Торговопромислова палата України. Академія створена шляхом реорганізації інформаційно-консультативного навчального центру при ТПП України та є правонаступницею його прав та обов'язків. Академію внесено до Державного реєстру вищих навчальних закладів України за реєстраційним номером 10-І-1 від 10.08.2007 р.. Мета Міжнародної академії фінансів та інвестицій є підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації фахівців нового покоління, рівень знань яких відповідає світовим стандартам і дозволяє працювати в умовах інтеграції України до світового співтовариства. Академія відрізняється від інших закладів філософією та підходом: використовуючи міжнародні технології, ми орієнтуємося на реалії української економіки.

ВИСНОВКИ

У роботі досліджено питання державне регулювання ЗЕД та його адаптація до міжнародних стандартів. На підставі отриманих результатів зроблено такі висновки:

1. З'ясовано понятійно-термінологічна характеристика Державного регулювання ЗЕД.

Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності – це система заходів, що застосовуються в межах складових зовнішньоекономічної політики держави стосовно різнохарактерних операцій суб'єктів господарювання на зовнішньому ринку, спрямованих на підтримку зовнішньоекономічних зв'язків та ефективної участі країни в процесах міжнародного поділу праці відповідно до національних інтересів.[24]

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність», зовнішньоекономічна діяльність це діяльність суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності, а також діяльність державних замовників з оборонного замовлення у випадках, визначених законами України, побудована на взаємовідносинах між ними, що має місце як на території України, так і за її межами.

Також в законі «Про зовнішньоекономічну діяльність» можливо визначити мету ЗЕД, а саме в ст. 7:

- забезпечення збалансованості економіки та рівноваги внутрішнього ринку України;

- стимулювання прогресивних структурних змін в економіці, в тому числі зовнішньоекономічних зв'язків суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності України;

- створення найбільш сприятливих умов для залучення економіки України в систему світового поділу праці та її наближення до ринкових структур розвинутих зарубіжних країн.

2. Головними цілями державного регулювання ЗЕД є:

- Забезпечення збалансованості економіки та рівноваги внутрішнього ринку країни;
- Стимулювання прогресивних структур змін в економіці;
- Створення найбільш сприятливих умов для залучення національної економіки в систему світового поділу праці;
- Наближення до ринкових структур розвинутих зарубіжних країн.

Державне регулювання ЗЕД повинно забезпечити законні інтереси суб'єктів ЗЕД та захист економічних інтересів України; створення таких умов, щоб суб'єкти ЗЕД могли розвиватися незалежно від форми власності та у всіх видів підприємницької діяльності; розвиток конкуренції та ліквідацію монополії.

Саме принципами державного регулювання ЗЕД являється відповідність економічній безпеці та національним інтересам держави; сприйняття до уваги особливостей поділу праці в сьогоdnішніх умовах глобалізації, а також розвитку світової економіки; створення моделі зовнішньоекономічного розвитку з орієнтацією на процеси європейської організації; відкритість української економіки до стандартів і критеріїв міжнародних масштабів; встановлення рівноправності в організації відносин з іншими країнами; виробництво експортних товарів та послуг, а також їх конкурентоспроможність.

Завданням державного регулювання ЗЕД з одного боку являється збільшення зовнішньоторговельного обороту, тоді як з іншого – контролювати діяльність кожного суб'єкта ЗЕД та запобігати незаконному потоку валютних цінностей в інші держави.

3. Ембарго, митні тарифи, валютні обмеження, регулювання валютних курсів, надання пільгових експортних кредитів, податкові пільги, демпінгова

політика, субсидія та інше – все це є інструментами впливу держави на зовнішньоекономічну діяльність.

Також інструменти державного регулювання ЗЕД можна поділити на такі систематизації:

- ❖ Організаційно-правові інструменти. До таких інструментів входять: міжнародні договори і нормативні акти регулювання ЗЕД; національні закони і нормативні акти, регулюючи ЗЕД; державна програма регулювання ЗЕД; регіональні програми регулювання ЗЕД; стратегічна програма регулювання та розвитку ЗЕД; митна політика і регулювання.

- ❖ Організаційно-економічні інструменти. До таких інструментів входять: спеціальні підприємства; спеціальні (вільні) економічні зони; спеціальні режими інвестиційної діяльності та ін.

- ❖ Адміністративні інструменти. До них входять: державна реєстрація та звітність учасників ЗЕД; реєстрація договорів (контрактів); регламентація митних процедур; перевірка цін на предмет демпінгу; державна підтримка експортів (валютно-кредитна, податкова, інформативно-консультаційна, створення об'єднань експортів, створення закордонних представництв); засоби екстреного правового регулювання (ембарго, економічна блокада, економічний байкот).

- ❖ Митно-тарифні (вартісні) інструменти. До таких інструментів входять: регулювання шляхом використання різних тарифів (за способом стягнення, за видами, за цінами; за сутністю (товари, транспортні тарифи).

- ❖ Нетарифні (кількісні) інструменти, яких існує до 2,5 тис. видів.

Де якими видами таких інструментів можливо назвати: ліцензування; квотування; контингентування; визначення товарів критичного експорту та критичного імпорту; визначення країни походження; методи опосередованного регулювання; виставки, ярмарки, аукціони, торги; реклама (бенч маркетинг); незручні митні формальності.

4. Державне регулювання ЗЕД здійснюється завдяки законам України, актам тарифного та нетарифного регулювання, економічним

заходам тарифного регулювання, рішенням недержавних органів управління економікою, які схвалюються відповідно до їхніх статутних документів, договорів, що укладаються між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності.

Тенденції зовнішньоекономічної діяльності для промисловості в Україні в майбутньому будуть різноманітні та визначатимуться під впливом різноманітних факторів. Ось якими вони можуть бути:

❖ Диверсифікація ринків збуту та постачальників. Це означає, що українські підприємства будуть шукати такі ринки збуту, за допомогою яких, можливо зменшити залежність від традиційних ринків та стабільність зовнішньоекономічних відносин.

❖ Розвиток інноваційних технологій та продуктів. Така тенденція пояснює, що машинобудівні компанії будуть вдосконалювати технології будівництва та розвиток інноваційних продуктів, що підвищить їх конкурентоспроможність на світовому ринку.

❖ Стратегічне партнерство та міжнародна співпраця. Це означає, що промислові підприємства будуть розвивати міжнародні партнерства, для підвищення спільного розвитку нових ринків та вирішення спільних викликів.

❖ Цифрова трансформація. Така тенденція пояснює, що щоб підвищити ефективність та конкурентоспроможність промислових підприємств на світовому ринку, потрібно впровадити цифрові технології у виробництво та управління, саме це може стати ключовою стратегією.

❖ Сталість управління ризиками. Ця тенденція пояснює, що щоб зменшити геополітичні ризики та нестабільність на світових ринках, потрібно зосередитися на управлінні ризиками та розробити стратегії, які адаптації до негативних змін у навколишньому середовищі.

5. Формами виробничої кооперації по класифікації Європейської економічної комісії ООН є:

- надання ліцензій з оплатою продукцією, яка випускається по цих ліцензіях;

- поставка виробничих ліній і заводів з оплатою продукцією, що виробляється на них;

- спільне виробництво на основі спеціалізації;

- спільне підприємство двох та більше іноземних партнерів.

Одна з форм виробничої кооперації, що одержала розвиток в Україні,

- франчайзинг, це коли компанія однієї країни дозволяє компанії (фірмі) іншої країни виробляти продукцію під своєю фірмовою назвою, надає технологію, комплектуючі вироби, допомогу, консультації.

6. Для України, більш цікавими є принципи ЗЕД в Європейському Союзі, які написані в «Білій книзі» та включають:

- контроль і оформлення документів на товари, що перетинають національні кордони;

- свободу пересування осіб для працевлаштування або постійне місце проживання в будь-якій країні;

- уніфікацію технічних норм і стандартів;

- відкриття споживчих ринків;

- лібералізацію фінансових послуг;

- поступове відкриття ринку інформаційних послуг;

- лібералізацію транспортних послуг;

- створення сприятливих умов для промислового співробітництва з урахуванням законодавства про права на інтелектуальну і промислову власність;

- усунення фіскальних бар'єрів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гордієнко Н.І., Карпушенко М.Ю. Облік зовнішньоекономічної діяльності: Навчальний посібник (для студентів економічних спеціальностей) Харків: ХНАМГ, 2006. – 235с.
2. Актуальні проблеми сучасного бізнесу: обліково-фінансовий та управлінський аспекти: матеріали IV Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 22-23 березня 2022 р. Ч. 2. Львів: ЛНУП, 2022. 320с.
3. Гейко Л.М., Сментина Н.В. Національна економіка: Навчальний посібник. – Одеса: ротапринт, 2012 р. – 315 с.
4. Юр'єва Л.І. Управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства в сучасних умовах господарювання: Дипломна робота – Вінниця: 2017 - 109 с.
5. Про зовнішньоекономічну діяльність : проект Закону України від 16.04.1991р. - № 959-ХІІ(редакція 26.12.2024р.). URL: https://protocol.ua/ua/pro_zovnishnoekonomichnu_diyalnist/?_gl=1*9qjvdk*_ga*TjFhX09jb1JtOTRXdGV2U1lDa2ljWXpnU2ZjdHMxNlhWM3lGSzRGQVhqbU5wTWIzOFJlajBjYUJYb09mdl9VYQ..*_ga_NTC07KB9YK*MTczNzAzNDUxMi4xLjEuMTczNzAzNDUxMi4wLjAuMA..
6. Лекція №1 Особливості обліку зовнішньоекономічної діяльності та договірні відносини. URL: <https://mamaevazed.wordpress.com/2013/02/17/%d0%bb%d0%b5%d0%ba%d1%86%d1%96%d1%8f-%e2%84%961-%d0%be%d1%81%d0%be%d0%b1%d0%bb%d0%b8%d0%b2%d0%be%d1%81%d1%82%d1%96-%d0%be%d0%b1%d0%bb%d1%96%d0%ba%d1%83-%d0%b7%d0%be%d0%b2%d0%bd%d1%96%d1%88%d0%bd%d1%8c/>
7. Правове регулювання зовнішньоекономічної діяльності : навчальний П 68 посібник. – Дніпро : Університет митної справи та фінансів, 2021. – 164 с. – (Серія “Митна політика”).

8. В. В. Струнін Зовнішньоекономічна діяльність. Конспект лекцій для студентів за напрямом підготовки 6.030601«Менеджмент» та 6.140101«Готельно-ресторанна справа» усіх форм навчання. К.: НУХТ, 2011. – 110 с.
9. Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності. URL: https://ua.pravokss.com.ua/derzhavne_regulyuvannya_zovnishnoekonomichno_dyalnost_chastina_ii
10. О. Сластенко Митне право України. Конспект лекцій – Ірпінь: Державний податковий університет, 2022 – 87с.
11. Яковенко Р. В. Я47 Національна економіка : навч. посіб. / Р. В. Яковенко. – Кіровоград : „ПіК”, 2009. – 548 с. : іл.
12. Шаповалова Т.Ю. Інструменти організації державного регулювання Зовнішньоекономічної діяльності
13. Стеценко Ж.В Державне Регулювання Зовнішньоекономічної Діяльності В Україні
14. Дунська А. Р., Пінчук О. В. тенденції у зовнішньоекономічній діяльності промислових підприємств в умовах воєнного стану
15. ЗЕД України: суть, мета і принципи державного регулювання. URL: <https://ru.osvita.ua/vnz/reports/international-relations/19399/>
16. Про зовнішньоекономічну діяльність : проект Закону України від 16.04.1991р. - № 959-ХІІ(редакція 26.12.2024р.). URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T095900>
17. Розділ 1. Зовнішньоекономічна діяльність та її роль у розвитку національної економіки. URL: <https://elar.khmnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/71444ac3-1024-465c-83d1-6d71a67db45c/content>
18. Тексти угод СОТ / сайт міністерство економіки України. URL: <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&isSpecial=True&id=dd400b3a-1218-4bb4-9b0e-558f7e9949e3&title=TekstiUgodSot>

19. Вісник Національного університету цивільного захисту України : зб. наук. пр. – Х. : Вид-во НУЦЗУ, 2015. – Вип. 2 (3). – 289 с. – (Серія "Державне управління").
20. Стельмащук А.М. Державне регулювання економіки : Навчальний посібник. – Тернопіль : ТАНГ, 2000. – 315 с.
21. Дубровський І.Д. Державне регулювання ЗЕД: Курс Лекцій – Миколаїв, 2014 – 300 с.
22. Основи зовнішньоекономічної діяльності : навч. посіб. / І. І. Дахно, В. В. Кобржицький, В. М. Куценко та ін.; за ред. І. І. Дахна. — К. : ДП «Вид. дім «Персонал», 2009. — 316 с. — Бібліогр. : с. 309–311.
23. Основи зовнішньоекономічної діяльності : навч. посіб. / І. І. Дахно, В. В. Кобржицький, В. М. Куценко та ін.; за ред. І. І. Дахна. — К. : ДП «Вид. дім «Персонал», 2009. — 316 с. — Бібліогр. : с. 309–311.
24. Сучасні напрями розвитку економіки, підприємництва, технологій та їх правового забезпечення: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції / [відповід. за вип. : проф. Семак Б. Б.]. – Львів : вид-во Львівського торговельно-економічного університету, 2023. – 420 с.
25. Дунська А. Р., Пінчук О. В. Тенденції у зовнішньоекономічній діяльності промислових підприємств в умовах воєнного стану: іжнародна науково-практична конференція, 2024 – 58-59 с.
26. Основи зовнішньоекономічної діяльності - Зінь Е.А. - 2.4. Міжнародні органи регулювання зовнішньоекономічної діяльності. URL: <https://westudents.com.ua/glavy/23210-24-mjnarodn-organi-regulyuvannya-zovnshnoekonomchno-dyalnost.html>
27. Конспект лекцій з дисципліни «Зовнішньоекономічна діяльність підприємства» Укладач: к.е.н., доцент Шепель Н.Г. – Кам'янське, ДДТУ, 2017. – 187с.
28. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства - Тюріна Н.М. - 1.3. Види, форми та функції зовнішньоекономічної діяльності.

URL: <https://westudents.com.ua/glavy/18204-13-vidi-formi-ta-funkts-zovnishnoekonomchno-dyalnost.html>

29. Міжнародно-правове регулювання зовнішньоекономічної діяльності. URL:

<https://arm.naiu.kiev.ua/books/przed/pdf/tema4/2prezent4.pdf>

30. Франчук В. І., Шупрудько Н. В. Фіскальне регулювання зовнішньоторговельної діяльності як функція економічної безпеки України: теретико-прикладні аспекти: монографія. – Львів : «Растр-7», 2020. – 240 с

31. Детермінанти сталого розвитку організацій в умовах глобалізації: зб. Матеріалів І міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 15 – 16 груд. 2014 р., м. Дніпропетровськ / відп. ред. В.М. Шаповал ; М-во освіти і науки України, Нац. гірн. ун-т. – Д.: НГУ, 2015. – 184 с